

The Project Gutenberg eBook of Elämän hawainnoita 02: Waimoni; Puutteen Matti, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elämän hawainnoita 02: Waimoni; Puutteen Matti

Author: Pietari Päivärinta

Release date: January 19, 2005 [EBook #14736]

Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA 02: WAIMONI;
PUUTTEEN MATTI ***

Produced by Tapio Riikonen

ELÄMÄN HAWAINNOITA II: Waimoni; Puutteen Matti

Kirj.

P. Päivärinta

WSOY, Porvoo, 1890.

WAIMONI.

Olin kerran asiaini tähden matkustamassa. Oltuani kaukana kodistani, oudossa paikkakunnassa, tulin iltasella suureen talonpojan taloon. Heti kartanolle tultuani huomasin, että kaikki talon rakennukset osoittivat warallisuutta ja hyvää järjestystä. Kaksi wankkaa asuinrakennusta oli kartanossa, jotka kaiken puolesta oliwat hywässä woimassa: seinät oliwat wuoratut ja maalatut, akkunat kaksinkertaisilla laseilla warustetut, sawutorwet katoilla oliwat eheät, rapatut ja walkeiksi kalkitut, ja toisen rakennuksen edessä oli kauniisti rakennettu ja paljoilla laseilla warustettu kuisti; muut huoneet oliwat myös hywässä woimassa ja järjestyksessä. Kun olin jo mielestäni liiaksikin ajellut sinä päivänä hewosellani, päätin olla talossa yötä. Menin siis sille puolelle, jossa talon wäki näytti asuwan, ja pyysin yösjää, jonka perheentuwassa olewa renki kohta lupasikin. Kannoin siis kaikki kapineeni huoneeseen. Heti sisään tultuani weti talonwäen ja erittäinkin isännän käytös huomioni puoleensa. Wäki käyttäytyi niin hiljaisesti kuin jossain hywin surullisissa hautajaisissa. Nuoren wäenkään kaswoilla ei näkynyt sitä hilpeyttä eikä iloisuutta, joka elämän tawallisesti tekee niin wilkkaaksi ja hauskaksi perheissä iltasilla, kun he työstä tulewat, ja joka poistaa kaikki elämän surut ja huolet ja päivän ponnistusten waiwat. He puheliwat toisillensa wain kuiskaamalla ja kaikkea kolinaa näkyiwät he wälttävän niin paljon kuin mahdollista; toisiansa silmiin katsoiwat he usein kysyvästi ja ujosti. —Isäntä oli noin keski-ikäinen

mies; hän oli pitkäkö, laiha ja kuihtuneen näköinen. Hän istui penkillä kymärässä, molemmat kyynäspäät polvilla; käsiinsä turvasi hän milloin koko kasvojansa, milloin wain otsaansa, ja tuossa asennossa näytti hän sywiin ajatuksiin waipuneelta. Wäliin hän kohotti itsensä suoraksi, mutta jälleen waipui hän pian taas entiseen asentoonsa. Hänen silmänsä kiilsiwät niin kummasti, ikäänkuin ne olisiwat olleet lasittuneet; hän katsoa tuijotti lakkaamatta yhteen paikkaan lattiaa, ja silloin tällöin puhkesi hänen rinnastaan sywä, kumisewa huokaus, joka tuntui siltä kuin se olisi haudasta tullut. Isännän tila tuommoisena näytti mielestäni hywin arweluttawalta ja wieläpä kauhistawan kammottawaltakin. Ei kukaan talon wäestä kysynyt minulta mistä ja mikä minä olin ja mihinkä minä menin, jotka aina owat tawalliset kysymykset ja joista pitää tehdä selitykset wieraan tultua taloon. Tuo kaikki teki oloni talossa ikäwäksi.

Luulottelin että isäntä mahtoi olla jotenkin sairas, joka tekisi hänen noin alakuloiseksi ja sitten waikuttaisi muuhun wäkeen tuon sywän umpimielisyyden, joka heissä niin sywästi kuwasti.

Nyt juuri tuli huoneeseen eräs henkilö, jota ei ollut ennen siellä näkynyt. Tullut oli arwiolta noin kuuden= tai seitsemäntoista vuotta wanha neito, joka kohta weti huomioni puoleensa. Hän loi surullisen silmäyksen kaikkiiin tuwassa olijoihin ja minua hän katseli oudolla katseella. Hänellä oli kauniit kaswojen piirteet, mutta hänen waalenneesta, laihtuneesta muodostansa selwästi huomasi, että suru oli kokenut jo noin aikaisin ryöstää häneltä pois sitä kauneutta, jota Luoja oli hänen osaksensa niin runsaasti lahjoittanut. Näitä surun jälkiä lisäsi wielä tuo hänen ennen mainitsemani surullinen katseensa ja käytöksensä. Hän toimitti äänetönnä joitakin asioitaan tuwassa, loi wielä surullisen silmäyksen isäntään ja poistui sitten keweästi kuin keijukainen pois huoneesta. Silmäsin hänen mennessään wielä hänen jälkeensäkin: hänellä oli kookas ja sorea ruumis, joka säännöllisesti notkahteli hänen kuulumattomasti astellessaan.

Kaikessa tuossa talonwäen käytöksessä oli mielestäni jotain niin surullista salaperäisyyttä ja umpimielisyyttä, että se nosti uteliaisuuteni korkeimmalleen, mutta tuota salaisuutta en woinut itselleni selittää, vaikka kuinkakin olisin koettanut päätäni waiwata. Tosin luulottelin, että isäntä oli sairas ja että tuo tuwassa käynyt neito oli isännän tytär, mutta nuo oliwat wain luulojani eiwätkä semmoisinaan woineet paljon selittää outoa näköä, eiwätkä tyydyttää uteliaisuuttani.

Wiimein menin isännän tykö ja aioin hänen kanssaan alottaa puhetta mistä hinnasta hywänsä.

"Oletteko sairas?" kysyin häneltä, istuessani hänen wiereensä penkille.

Isäntä näkyi säpsähtäwän tuosta kysymyksestäni. Hän oikaisi itsensä suoraksi ja katsoa tuijotti silmiini sanaakaan wastaamatta. Sitten kääntyi hän katsomaan lähinnä olewan henkilön silmiin, ikäänkuin kysyäkseen: onko tässä ollut mistään puhetta. Katsottu näkyi hywin käsittäneen tuon mykän kysymyksen, sillä hän kallistui warowasti isännän puoleen ja kohti=lujalla äänenpainolla sanoi wakawasti isännälle: "wieras kysyy oletteko te sairas?"

Sywä huokaus nousi isännän rinnasta, hän nousi werkalleen ja sanoi sywällä, kumisewalla äänellä: "wieras on niin hywä ja tulee tänne!" ja samassa alkoi hän hitaasti astuskella huoneesta ulos. Minä seurasin ilolla perästä, sillä hartain haluni oli saada jotenkin lieiwittää hänen murheellista ja raskasta tilaansa. Hän astui kartanon poikki tuohon toiseen, kuistilla warustettuun rakennukseen. Sisälle tultuamme sain heti nähdä kummia: rakennuksen awaroissa ja hywästi sisustetuissa huoneissa wallitsi haudan hiljaisuus ja kaikkialla näkyi hywä siivo ja järjestys. Kaikki huonekalut, oliwatpa ne mitä nimeä ja laatua hywänsä, oliwat täydessä kunnossa ja kukin paikallaan, sillä ne owat elottomia kappaleita, jotka eiwät tiedä omistajiensa puutoksista ja waiwoista mitään.—Ikkunoilla oli useita kukkaruukkuja, joissa kaikissa oli oma kaswinsa. Useimmat kukat ja kaswit näkyiwät olewan melkein kuolleessa tilassa ja selwästi näkyi ettei niistä oltu pidetty towiin aikaan mitään huolta, vaikka toisaalta taas näkyi, että talossa oli ennen oltu suuria kukkien rakastajia. Nuo kukat saiwat siis elää wointinsa mukaan omaa kuihtunutta ja kuolemaa ennustawaa elämäänsä!—Minua kummastutti tuo kukkien wastakohta huoneissa wallitsewan muun järjestyksen suhteen. Waikka oli kewätkesä, ei myrttikään näyttänyt wielä mitään elon merkkiä ja ruusu oli peräti kellastunut ja kuihtumaisillaan. Selwästi näki, että balsamiinit oliwat jo aikaiseen kylwetyt ja istutetut, mutta siihen ne sitten oliwat jääneet onnensa nojaan kuiwuuden käsiin nääntymään, jonkatähden ne oliwat surkastuneita ja auringon kulun mukaan sinne tänne kiertyneitä; ainoastaan muratti ja pelargonia näyttiwät jotain elon merkkiä, sillä edellinen oli kiemuroinut ympäri seiniä ikäänkuin olisi hakenut jotain läpeä päästäksensä pois tuosta surullisesta ja wähän toiwoa antawasta paikastaan; jälkimäinen ei taas näkynyt huoliwan mitään, oliko hänellä kuiwa wai märkä, hoidetaanko häntä wai ei, sillä se näytti wain wiheriäisen ja eläwän näköiseltä; se ei näyttänyt olewan surun lapsi.—Näyttipä siltä mielestäni kuin tuo kaswi=kuntakin olisi osannut yht'aikaa sairastaa täydellisempien elollisten olentojen—ihmisten kanssa.

Noita kaikkia oli minulla aikaa kyllin katsella ja mieltiä, sillä isäntä ei puhunut yhtäkään sanaa, istui wain äänetönnä ja katsoi synkästi eteensä.

Nyt juuri kuului toisesta, salin perällä olevasta kamarista kimakka— lapsen itku!—Isäntä kawahti heti ylös niin äkkiä kuin olisi saanut käärmeen piston. Hän riensi kamarin owea kohden ja awasi sen, ja mitä silloin näin? Siellä sama surullinen, nuori, kaunis nainen, jonka äsken olin tuolla tuwassa nähnyt, istui hoitelemassa pientä kätkyessä olevaa lasta!—Lapsi wiihtyi pian, isäntä painoi owen jälleen kiinni ja palasi samalle sijalle, josta hän oli lähtenyt, ja istui siinä yhtä äänetönnä kuin ennenkin.

"Herra Jumala", ajattelin minä, "onko lankeemus, rikos ja häpeä painanut tuon surullisen kuwan noin kauniiseen, ikäänkuin wiattomuuden esikuwaan ensin, ja sitäkö isäntä langenneen isänä suree, ja siitäkö tuo suru ja umpimielisyys koko talon wäkeen? oliwat kysymyksiä, jotka niinkuin salaman iskut leimahteliwat sieluni läwitse. Mutta ei, ei; ei se woi niin olla, sillä olisi mahdotonta, että noin puhtaassa ja wilpittömän näköisessä Jumalan luodussa saattaisi niin sywä lankeemus tapahtua. Hänen kaswojensa juonteissa en hawainnut yhtään niitä jälkiä, joita turmelus painaa walloittamansa ihmisen kaswoihin—hyi, te ilkeät ajatukset, mitä te mieleen hyökkäätte!—niin, mutta jos tuo nuori nainen olisi isännän—waimo? Ei, ei, sekään hän ei ole, sillä minä selwästi huomasin—tahi olin ainakin huomaawinani, että isännän ja tuon naisen näössä oli jotain yhdenkaltaisuutta.—No mikä hän sitten on?— Sitä en warmaan tiedä, mutta luulenpa hänen kumminkin olewan isännän—tyttären, lienee hänen asiansa miten lieneekin." Ne oliwat taas sekaisia kysymyksiä ja wastauksia, jotka yhtä nopeasti meniwät kuin tuliwatkin ja jotka kiihoittiwat uteliaisuuteni korkeimmalleen.

Minä menin isännän tykö, otin häntä kädestä hiljaa kiinni ja kysyin häneltä taas, samassa katsoen häntä silmiin: "oletteko te mitenkään kipeä?"

"Kipeä, kowin kipeä", sanoi isäntä, ja minä oikein säikähdin, kun kuulin hänen taas ääntäwän niin pitkän ajan päästä.

"Ettekö saattaisi minulle ilmoittaa sairauttanne? Kenties woisin teitä jotenkin auttaa", sanoin hänelle.

"Minä en ole ruumiillisesti sairas, mutta ruumiskaan ei woi kestää sisällistä sielun tuskaa—oih! Sydämeni on kowin kipeä", wastasi isäntä, painaen kätensä sydämelleen ja samassa waieten.

"Kuka iski sydämeenne tuon turmiollisen haawan?" kysyin taas.

"Oma lyömäni on se, oma haawoittamani on tuskainen sydämeni", sanoi isäntä taas waieten ja raskaasti huواتen.

Nyt pääsin jäljelle. Edessäni ei ollutkaan ruumiillisesti sairas, waan sairas semmoinen, jonka henki oli sairas ja haawoitettu. Nyt huomasin, että edessäni oli—murtunut, särkynyt sielu, joka useinkin on waikeampi parantaa kuin pahatkin wammat lihassa ja weressä. Minä hawaitsin että edessäni oli rikas ala tutkia pirstaantunutta ja waiwoistansa lähes jo uupunutta ihmissydäntä.

"Puhukaa minulle ujostelematta kaikki surunne ja waiwanne! Se helpoittaa paljon tuskaista sydäntä. Minä olen itsekin paljon kärsinyt tässä maailmassa, jonkatähden hywin tiedän mitä omantunnon waiwa ihmiseen waikuttaa. Murhe on waikea yksin kantaa, sentähden ilmoittakaa surunne minulle, niin koetamme sen panna kahtia, ja niin kannamme raskasta taakkaanne yhdessä tämänkään lyhyen ajan, joka on sallittu meidän yhdessä olla", sanoin tuolle murtuneelle miehelle sääliwästi, katsoen häntä osaaottawasti silmiin ja pitäen häntä hellästi kädestä kiinni.

"Jospa te, wieras=kulta, saisitte joksikaan minuutiksi sydämeni kewenemään, niin en tietäisi mitä teille antaisin", wirkkoi isäntä tuskissansa.

"Minä toiwon woiwani olla teille joksikuksi lohduitukseksi", sanoin hänelle luottawasti, sillä minä huomasin, että ystävällinen ja osaaottawainen käytökseni oli jo sen werran tunkeutunut hänen sydämeensä, että hän saattoi puhua.

"No kuulkaa sitten kertomus kaikkein wiheliäisimmästä, onnettomimmasta ihmisestä ja suurimmasta syntisestä, minkä maa koskaan on päällään kantanut! Kenties siksikään ajaksi lieweneisi hiukankaan kauhea omantunnon waiwani. Sitten kun kaikki olette kuullut, tehkää minulle mitä tahdotte, sillä niin suurta rangaistusta ei kukaan woi ajatellakaan, ett'en minä enempää olisi ansainnut.

Minä olen warakasten wanhempaini ainoa poika, ja tämä talo, jonka tässä näette, on heiltä saatu perintö. Ennenkuin olin täyttänyt wiisitoista, kuoli äitini, ja isä murehti häntä niin kowin, että hänkin kuoli muutamain vuosien perästä. Minä jäin siis nuorena suuren ja rikkaan talon haltijaksi, jota hoidin huolella ja uutteruudella, ja warallisuuteni kaswoi kaswamistaan. Minulla itselläni oli näköä ja kokoa, eikä minusta tiedetty mitään pahoja tapoja mainita. Se on tietty, että kaikki nuo yhteensä tekiwät sen, että minusta tuli kuuluisin poika paikkakunnassa, joka seikka ei jäänyt itseltänikään huomaamatta. Kaikissa nuorien leikeissä ja huwituksissa olin minä aina ensimäinen ja ylimäinen, eikä sitä huwia ja kisaa ollut nuorison joukossa, jossa ei olisi minulta neuwoa kysytty, ja tuolla tawalla tulini minä kerrassaan nuorison johtawaksi päämieheksi. Tuommoinen kunnianosoitus waikutti minuun

wahingollisesti jo nuorena, sillä se synnytti minuun itserakkautta.

He katsoivat kaikki minuun, mutta minä en heihin, sillä salainen ylenkatse oli ottanut sijansa sydämeeni heitä kohtaan, kun eiwät he kyenneet minun sijalleni, ja niin minä käytin wäärin waltaani heihin. Tuon kaiken lisäksi ei ollut itselläni salassa, että olin rikas ja että toiset nuorukaiset oliwat köyhempiä, jonkatähden opin jo aikaisin panemaan arwon tawaroihini, ja tuo teki sen, että sydämeni kowettui, ett'ei siinä ollut sijaa hellemmille ihmistunteille. Mitään erinomaista ei kumminkaan tapahtunut, sillä nuo pahat puoleni eiwät koskaan tulleet näkywiin, jonkatähden toiset nuorukaiset eiwät siitä tienneet mitään, enkä minä itsekään, ennenkuin wasta näinä kowina aikoinani.

Likimäisessä naapurissamme oli ihan minun ikäiseni Kerttu niminen tyttö, jonka kanssa kaswoimme aiwan yhtärintaa. Me olimme yksissä joka päiwä ja wietimme iloisia, murheettomia aikoja, wiattomissa lasten leikeissä ja huwituksissa. Tuo naapuri oli wähawarainen talo, jonkatähden isäni täytyi usein auttaa heitä, mutta tuossa wiattomuuden tilassa ollessani ei johtunut kertaakaan mieleeni, että Kerttu oli köyhä ja minä rikas.—Oi, jospa ihminen wielä pääsisi tuohon lapselliseen wiattomuuteen, lapsuuden paratiisiin, jossa ei paina mitkään murheet ja huolet, jossa sydän on wielä puhdas ja turmelematon, niin ettei siihen wielä ole ylettynyt maailman pahentawat myrskyt. Jos pääsisi takaisin tuohon aikaan, jolloin sydän on niin wiaton ja iloinen, kun ei mammona ole opettanut sitä katsomaan muita ihmisiä ylös!"— Näin kertoeli isäntä ja purskahti itkuun, muistellestaan tuota onnellista lapsuuden aikaansa.

Minä en hennonut häntä häiritä hänen sydäntään wuodattaessaan, sillä itku kewentää kowin waiwattua sielua. Kun hän oli waiennut ja tyyntynyt, pyysin häntä jatkamaan kertomustansa.

"Niin me kaswoimme Kertun kanssa", alkoi hän, "isommiksi, siihen asti että ujous pakotti meidät olemaan harwemmin yksissä. Kumpikin meistä muodostui nyt eri tawallaan ihmiseksi: minä rikkaana, uljaana, ylpeänä ja yleiseen ylistettyinä, rikkaan talon ainoana poikana; Kerttu kauniina, siweänä, hiljaisena ja nöyränä, melkein unohdettuna, paljoin sisarusten joukossa kaswaneena pienen ja köyhän talon tyttärenä. Noin me wierausimme Kertun kanssa toisistamme aina enemmän ja enemmän, eikä koskaan joutunut mieleeni, että Kertulla olisi sen enempää sijaa sydämessäni kuin sisarella, waikka usein kyllä tunsin outoa, käsittämätöntä halua tawata häntä ja olla hänen parissansa—ei, jopa kaiketi, siihen olin liian rikas ja Kerttu liian köyhä.

Aikojen kuluessa Kerttu kaswoi ja edistyi hywissä tawoissa ja opissa päiwä päiwältä, ja kun hän kehkeytyi oikein aika=ihmiseksi, oli hän kaunein ja siwein neito koko paikkakunnassa.

Minä rupesin tuntemaan sisällistä halua aina enemmän ja enemmän Kertun puoleen, mutta koetin tukahuttaa ja kuolettaa tuota sydämeni ääntä!

Minä haapuilin naimaan ja kosin yhtä ja toista, sieltä ja täältä, tietysti rikkaita, ja myöntäwiä, järkeni mielestä edullisia tarjoomuksia ei suinkaan puuttunut, ei neitojen eikä wanhusten puolelta; mutta sydämeni pysyi kuitenkin kylmänä kosimiani neitoja kohtaan, jonkatähden olin oikein wihainen itselleni ja pidin tuon kylmyyteni pahan hengen kiusauksena. Mitä Kerttu ajatteli, sitä en tiennyt, mutta luulinpa huomaawani että hänellä oli mielessä lapsuutensa ystäwä, ja minä olin oikein wihainen hänelle sydämessäni ja koetin wälttää niin paljon kuin mahdollista hänen seuraansa ja hänen tulisia, lempeitä katseitaan.

Erään kosioimani neidon kanssa oli meillä naimiskauppa jo aiwan walmis, ja tuuma oli, että pian laittaisimme itsemme kuulutuksille; mutta tuo mielestäni tarkoin harkittu kauppa pikemmin harmitti kuin miellytti minua, waikka sen kautta tiesin saawani useampia tuhansia markkoja.

Olen unohtanut mainita, että Kertullakin oli paljon ja loistawiakin kosijoita; mutta hän hylkäsi kaikki nuo tarjoukset, ja näyttipä siltä kuin olisi hän ijänkaiken aikonut elää yksinänsä; ja minä milt'en wihannut häntä mielessäni, kun hän ei ottanut wastaan niin otollisia tarjouksia kuin hänelle tehtiin, että olisin itsekin päässyt siitä rauhattomuudestani, joka powessani asui Kertun tähden.

Juuri nyt kun minun piti mennä kuulutuksille walitun morsiameni kanssa, tuli tiedokseni, että Kertulle oli tullut loistawa kosija wieraasta paikkakunnasta. Hän oli mahdottoman rikkaan talon ainoa poika, samoin kuin minäkin. Hän oli hywänmaineinen ja hywännäköinen, uljas nuorukainen, eikä kylän juorukellotkaan wielä tienneet sanoa, suostuuko Kerttu tuohon loistawaan tarjoukseen wai ei. Silloin tunsin oudon ja wastustamattoman äänen sydämessäni, ett'en woisi Kertutta elää. Tuota tunnettani wastaan koetin taistella minkä woin ja ärjäsin tuolle sisälliselle sydämeni äänelle; 'wiisituhatta markkaa!' Mutta tuo wakaa ja omaoikkuinen poweni asukas ei liene ollut lahjakoira, sillä hän ei ollut milläänkään koko tuosta tarjoamastani summasta. Minä koetin muistella morsiantani ja wiittätuhatta markkaa ja wieroittaa Kerttua pois mielestäni, mutta tunnon rauhaa ei minulle tullut. Lähdin kylään wiihdyttämään rauhattomuuttani, sillä oli eräs kesäinen pyhäilta. Tiellä tapasin kylän nuorison koolla. Heitä juuri olin lähtenytkin hakemaan, ja kaikki olisi ollut hywin, mutta woi hirmua!—Kerttukin oli siellä, mitä en osannut aawistaakaan, sillä ei hän juuri usein ollut nuorenwäen kokouspaikoissa. Kun

huomasin hänet, säikähdin kowin ja weri nousi niin tuimasti päähäni ja kaswoihini, että luulin sen oikein tipahtawan. Joku joukosta huomasi hämmästykseni ja sanoi: 'Kah! Mikä Pontelan Matille nyt tuli, kun lensi noin tulipunaiseksi?' Minä koetin salata hämmästykseni, ja ajatuksissani sanoin taas tuolle mielestäni joutawalle mielen häiriölleni: 'wiisituhatta markkaa!' Mutta toinen paljon wäkevämpi ääni sydämessäni sanoi: 'enempi kuin wiisituhatta markkaa on kätkettynä tuohon kulta puhtaampaan olentoon, joka tuolla muista taempaan noin lempeän näköisenä seisoo'.

Kerttu oli woittanut sydämeni. Ei siellä enää painanut mitään wiisituhatta markkaa Kertun rinnalla. Koetin asettaa suuren wuoren kulta ajatuksissani Kertun rinnalle ja sitten walita, mutta keweä oli kultawuorikin hänen suhteensa: kaikki mailmassa tuntui mielestäni niin joutawalta ja mitättömältä, ainoastaan Kerttu saattoi mielestäni tehdä tuon kolkon ja ikävän maailman iloiseksi ja hupaiseksi. Ja tosiaankin sopi salaa katsella tuota tyttö heitukkaa, joka wilpittömänä, puhtaana ja ujona seisoi yksinänsä, ajatuksiinsa waipuneena, wähän ulompana muista, kauniina, wartewana ja werewänä, niinkuin täysin kehkeytynyt ruusun kukka, ja sitä kauneutta lisäsi vielä kesäauringon iltasäteet, jotka se lähetti Kertun lumiwalkoisille kaswoille ja punottawille poskille ikäänkuin jäähywäissuudelmaksi, samassa kullaten ne wiehättäwämmiksi.

Nyt oli Kerttu woittanut minut, mutta toinen kysymys oli: woitanko minä Kertun? Tuo, jota minä ennen melkein ylenkatsoin hänen köyhyytensä tähden, tuo sama oli tullut minulle nyt niin kalliiksi, että pelkäsin hänen katsowan minut ylön. Niin muuttuu ihmissydän! Oikein minä kauhistuin, kun ajattelin: jos tuo wieras kosija on jo woittanut Kertun sydämen. Minä katselin, näkyisikö nuorison joukossa tuota wierasta kosijaa, mutta ketään outoa ei siinä näkynyt. Minua pyydettiin ottamaan osaa heidän leikkeihinsä ja johtamaan niitä niinkuin ennenkin, mutta ei mikään minua huwittanut, ei leikit eikä muut. Kerttu sen kyllä olisi woinut tehdä, mutta tietämätöntä oli tekisikö hän sitä minulle koskaan, ja tässä se oli aiwan mahdoton tehtävä.—Minä kieltäysin ottamasta osaa leikkeihin ja johtamasta niitä ja seisoin mykkänä.

'Kas wain! kuinka ahkerasti ja sywästi Pontelan Matti ajattelee rikasta morsiantansa, kun ei enää malta ottaa osaa meidän huwitukseimmekaan!' sanoi eräs poika joukosta. Tuo lause käwi sydämeeni kipeästi kuin puukon pistos. Ihme kumma! nyt en olisi suonut kuulewanikaan enää mitään tuosta rikkaudesta, jota niin hartaasti olin koettanut itselleni lisätä ja jonka rinnalla ei mikään mielestäni maailmassa ollut minkään arwoista. 'Mitähän Kerttu ajattelee tuommoisia kuullessaan?' arwelin minä ja katsahdin hänen tietämättänsä hänen silmiinsä. Kerttu seiso wain wakawana ja uljaana, eikä näyttänyt tietävän tahi pitävän koko huliwilisesta lauseesta yhtään mitään.

Minulle tuli kowin waikeaksi siellä olla. Kuuma hiki juoksi ruumiistani, ja otsaani poltti niin kowin kuin kuumalla raudalla olisi sitä painettu. Minä lähdin yksin pois toisten nuorikkojen leikki= ja kisapaikalta, mykkänä kuin kiwi ja tietämättä mihin oikeastaan menisin. Kun pääsin pois muiden nähtäwiltä, rupesin miettimään tilaani. En tullut missään aikaan, ellen saanut tawata Kerttua ja oikein pian, mutta missä ja milloin, sillä sydämeni oli kowin rauhaton, niin ett'ei se sietänyt wiiwytystä. Minä tiesin, että Kerttu tuolta kokouspaikalta menee kotiinsa metsäpolkua myöten; sinne aioin mennä häntä wartomaan. Menin siis tuolle metsäpolulle, jossa pistäysin erään ison kuusen alle, jäähyttääkseni tiheän metsän siimeksessä polttawaa otsaani. Siinä istuin ja odotin minä, saadakseni kuulla Kertulta tuomioni. Jokainen pieninkin risahdus metsässä, jokainen linnun pyrähdys säikähytti minua, sillä nyt, juuri nyt, luulin Kertun tulewan, ja sydämeni tykytti kowasti. 'Jospahan Kerttu tulisi nyt yksin, että saisin pitkittä mutkitta hänelle sydämeni aukaista!' ajattelin minä, ja tuo aika tuntui odottaessa niin pitkältä. Samassa rupesi kuulumaan hiljaista laulun hyminää. Minä kuuntelin: se oli Kertun ääni. Hän hyräili taas tuota mielilauluaan, jota hän muulloinkin niin usein lauleli, kun hän wain oli yksinäisydessä. Sydämeni tykytti niin kowasti, että sen jyske kuului aiwan selwästi omiin korwiini ja että ainakin pelkäsin sen hyppääwän ulos rinnastani. Minä koetin tehdä itseni niin lewollisen näköiseksi kuin mahdollista ja menin polun wiereen kiwelle istumaan, etten olisi tulijaa mitenkään säikähyttänyt. Nyt juuri tulla heijotteli pitkin polkua hento, wartewa olento, joka keweänä ja notkeana hyppeli kiwi kiweltä. Se oli Kerttu, mutta ah! hän ei ollutkaan yksin; hänellä oli kumppanina hänen wielä keskenkaswuinen sisarensa.—He läheniwät, ja minä koin rauhoittaa itseäni. Kun he tuliwat lähelleni, sanoin: 'hywää iltaa, Kerttu!'

Kerttu näytti ensin wähän joutuwan hämilleen, mutta toipui pian jälleen.

'Sinäkö, Matti, täällä!' sanoi hän, ja samassa seisahtuiwat he minun kohdalleni.

'Minulla olisi sinulle, Kerttu, jotakin asiaa kahdenkesken sanottawaa; ole sinä, Tiina, hywä ja mene edeltäpäin kotiisi, me tulemme Kertun kanssa wähän jäljestä!' sanoin rohkeasti, waikka henkeni ahdisti kowan sydämenlyönnin wuoksi.

Tiina totteli.

Nyt olimme kahdenkesken. Silmäsin Kertun kaswoihin: ne oliwat niin rauhaisan ja tyynen näköiset. Ei

kummallakaan tahtonut olla sanoja puheen aluksi, kun hiljaksen kävelimme Kertun kotia kohden.

'Joko pian saamme häitä?' kysyi Kerttu viimein.

'Milloin wain sinä tahdot', wastasin hänelle.

'Eihän sinun hääsi ole minun wallassani', sanoi Kerttu.

'Ja kuitenkin on minun pääni aiwan sinun wallassasi', sanoin, ja ääneni hieman värähti.

'Mitenkä se on ymmärrettävä?' kysyi Kerttu.

'Ennenkuin vastaan kysymykseesi, kysyn wuorostani sinulta jotakin: milloinkas sinun häitäsi pidetään tuon viimeisen loistawan kosijasi kanssa?'

'Ei koskaan', sanoi Kerttu kuiwasti.

Minä katsoin Kerttua silmiin; hän oli lewollisen ja tyynen näköinen, eikä mitään mielenliikutusta eikä hämmennystä näkynyt hänen kirkkaissa kaswoissansa.

'Ei koskaan! Eikö sydämessäsi sitten olekaan sijaa kenellekään?' sanoin hänelle.

Kerttu ei wastannut mitään, loi wain katseensa maahan ja päästi tuskin kuuluwan huokauksen, ja pieni toiwon säde lensi sydämeeni.

'Etkö todellakaan ole wielä sydäntäsi antanut kenellekään?' kysyin häneltä.

'En kenellekään', wastasi Kerttu ujosti.

'Saattaisitko sydämesi antaa lapsuutesi ystäwälle?' kuiskasin minä hiljaa.

'Mitä sanot? Ei minulla ole rikkautta, jota sinä niin ahneesti olet hakenut. Köyhä, pieni on Kertun koti, ja Kerttu itse wielä köyhempi, ei hänestä ole sinulle', sanoi Kerttu melkein nuhtelewasti.

'Se on tosi, että olen wäärin tehnyt sinua vastaan siinä, kun en ole totellut sydämeni sisällistä ääntä, waan olen muualta hakenut sinun wertaistasi, jota kumminkaan en ole löytänyt. Minulla on kyllin rikkautta, ja kaikki, mitä on minulla, on myös sinulla', sanoin hänelle katuwaisesti.

'Mutta nuo wiisituhatta markkaa olisiwat kumminkin niin runsaasti lisänneet muutenkin jo isoja tawaroitasi', sanoi Kerttu hieman pistelewästi.

Nuo wiisituhatta markkaa, kuultuna Kertun suusta, wihlasiwat sydäntäni, niinkuin joku terä=ase olisi työnnetty sen läwitse. Ennen olin tuon wiidentuhannen kanssa hekumoinut ajatuksissani ja yötä päiwää laskenut lukua niiden arwosta ja tuottawaisuudesta, mutta nyt ne tuntuivat sydämessäni polttawalta raudalta ja uhkasiwat ryöstää onneni. Mieleni murtui ja kyneleet herahtiwat silmiini. Minä otin Kertun kädestä hiljaa kiinni ja sanoin hänelle wärisewin äänin: 'älä murra enää jo ennen murrettua sydäntä. Minä olen ollut wäärässä ja tehnyt wäärin, minä kadun sitä ja pyydän sinulta anteeksi! Nyt wasta olen huomannut mitä kadottaisin, jos jäisin ilman sinua. Minä tahdon kuulla tuomioni sinun suustasi tänä iltana ja wielä tässä paikassa, tulkoon se minkäläinen tulkoonkin. En jaksa enkä kestä pitempää odotusta', puhkesin Kertulle sanomaan.

Me olimme jo ennen istuneet mättäälle, sillä olimme jo tulleet Kertun kodin näkösälle.

Kerttu ei wetänyt kättään pois minun kädestäni! Hän kallisti päänsä minuun päin ja purskahti itkuun; minutkin walloitti itku, ja siinä itkeä nyyhkytimme yhdessä. Sydämeni tunsu nyt niin sekanaisia tunteita, että sitä on mahdoton selittää: Ilo, suru, katumus, woitto, autuus aaltoeliwat sielussani sekaisin niin että koko ruumiini wapisi!

Tyynnyttyään tuosta sanoi Kerttu viimein: 'Jumala sen yksin tietää, ett'ei sydämessäni ole ollut sijaa muille kuin yhdelle: lapsuuteni ystäwälle; mutta tuo sija on ollut aina—tyhjä! Nyt on ikäwöity, kaiwattu, odotettu tullut, ja auki on sydämeni sija wielä hänelle,— hänelle yksin, eikä kenellekään muulle.'

Sitä autuutta ei woi yksikään kuolewainen kuulla, jonka nyt tunsin sielussani. Päätimme ensi pyhänä laittaa kuulutuksille, sillä asia ei tuntunut sietävän wiitytystä. Ilta oli jo kulunut myöhäiseksi ja meidän oli aika erota; otimme siis hellät jäähywäiset toisiltamme, hellästi likistäen sydämen sydäntä wasten, jotka nyt wasta oliwat löytäneet toisensa, ja niin me erosimme siksi kerraksi.

Ensimmäinen tehtäväni kotiin päästyäni oli se, että lähdin noutamaan kihlani pois entiseltä wiidentuhannen markan morsiameltani, joka oli toisessa pitäjässä. Siellä sain kokea häwyöntä kohtelua, josta tulin huomaamaan kuinka aiwan toisellainen sielu oli tuolla wiidellätuhannella markalla

kuin Kertullani.

Kaiken sen viikon oli koko kylä ikäänkuin häiriössä, sillä itsekullakin oli jotakin puhetta noista kahdesta maan waliosta parikunnasta, jotka tulewana pyhänä kuulutetaan, nimittäin minusta ja wiidestätuhannesta, sekä Kertusta ja hänen loistawasta kosijastaan. Kylän lentävät lehdet, juurutädit, eiwät woineet koko viikolla pysyä kotonaan, waan he kulkiwat talosta taloon puhumassa noista mainioista kihlajaisista, tulewista loistawista kuuliaisista ja wielä loistawammista häistä, mahdottomista rikkauksista j.n.e.

Pyhä tuli. Uteliaina katsahitiwat ihmiset ylös, kun pappi oli saarnansa lopettanut ja rupesi kuolleitten kiitoksia lukemaan ja sitten parikuntia kuuluttamaan, mutta—woi taiwasten teillä! Pontelan Matti ja Kerttuhan wain kuulutettiin, eikä mitään muuta! Kaikki oliwat ihmeissään niinkuin pilwistä pudonneet."

"Entäs sitten?" ehätin minä sanomaan, ennenkuin isäntä kerkesi puhettaan jatkaa, ja tuo kiirehtimiseni tuli aiwan pelkästä uteliaisuudestani, sillä mitä hän oli tähän asti kertonut, ei ollut mielestäni sitä laatua, että siitä olisi tarwinnut noin sywään suruun waipua.

"Mitäpä siinä oli", alkoi isäntä taas, kuulutuksemme toimitettiin tawallisessa järjestyksessä, ja kauaa ei siekailtu ennenkuin pidettiin häät, ja komeat. Ei niistä puuttunut ruokaa eikä juomaa, ja wäkeä oli kaikki awarat huoneemme täynnä, sillä niitä oli kutsuttu monesta pitäjäästä. Kaikki käwi säännöllisesti ja juhlallisesti, ja Kerttu oli morsianna niin kaunis, että luulenpa melkein kaikkien kadehtineen minun onneani. Minä itsekin myös tunsin, että olin onnellinen ja—rikas mies.

Ja wiimein häät loppuiwat, ja Kerttu oli nyt minun ja minä Kertun, ja minä rakastin häntä sydämestäni ja hän minua.

Nyt ryhdyimme yksissä neuwoin taloudellisiin toimiimme; minä toimitin isännän ja Kerttu emännän työt. Hän oli walpas, wireä ja työteliäs kaikissa asioissaan, ja hywä siiwo ja järjestys wallitsi kaikkialla. Kaikissa toimissamme näkyi olewan onni ja siunaus. Oi kuinka hywä oli illoin tulla kotiin raskaan päiwäntyön päätyttyä, kun kartanolla jo oli vastaanottamassa hellä, lempeä olento, joka hymysuin tuli säälittelemään, ja itse edellä mennä heijotellen kehoitti perässänsä tulemaan lämpymään ja puhtaasen kamariin, ja joka siellä jo talwisna aikana oli walmis päältäni riisumaan lumisia waatteitani ja jäätymisestä kopisewia kenkiäni; joka kesäisnä aikana päiwän helteen ja työn pakottawan hien kuiwasi ja pyyhki lumiwalkoisilla liinoilla pois polttawalta otsaltani, ja oli walmis aina kellarista tuomaan kylmää ja raitista juomaa, kostukkeeksi janosta ja helteestä halkeilewalle kielelleni.—Oi sitä autuasta aikaa! Jos tuli jotakin murhetta ja kiusausta, oli Kerttu kohta walmis lohduttamaan ja poistamaan huolia, ja sen hän teki niin herttaisesti, ett'ei mikään suru woinut kestää sen autuaallisen hohteen edessä, waan sen täytyi haihtua niinkuin sawu tuuleen.

Jonkun ajan kuluttua hawaitsin minä, että waimoni oli siunatussa tilassa, jota hän huolellisesti oli koettanut minulta kainoudessaan salata; se hawaintoni lisäsi wielä iloani ja onneani kaksinkertaisesti.

Kun tuossa onnessamme oli häistämme kulunut noin puolitoista vuotta, syntyi meille terwe ja kaunis tytär, ja nyt wasta oikein onnellinen olin, niin onnellinen, ettei kielin woi kertoa.—Waimoni parani pian sen werran että kykeni itse pienokaistansa hoitamaan; eikä hän sitä muiden haltuun uskonutkaan. Sopipa katsella tuota näkyä, kun Kerttu istui lumiwalkeissa ohuissa waatteissa puhtaan lapsiwuoteensa laidalla, kukoistawana kuin ruusu, pieni, terwe, kaunis lapsi sylissänsä, jota hän hymysuin hellästi hoiteli. Muistui silloin aina mieleeni Rafaelin 'Madonna', sanoi isäntä, ja samassa hän loi silmänsä sitä kuwaawaan tauluun, heitti puheensa pois ja näytti waipuwan taas entiseen synkkämielisyyteensä.

Hän oli elämänsä tähän asti kuultujani wiimeisiä osia kertoessaan nähtävästi unohtanut surunsa, sillä hänen äänensä ja kaswonsa saiwat iloisemman muodon, ja hänen puheensa wirtasi sujuwasti ja heleästi. Silmäsin häntä kaswoihin. Mutta nyt kun hän katsoa tuijotti seinällä olewaan Madonnaan päin, silmissä kimalteli kyyneleet eikä hän tahtonut ollenkaan lakata katselemisestaan. Minä mietin keinoja miten saisin hänen taas heräämään ja jatkamaan kertomustansa, sillä en ollut wielä tullut tietämään syytä tuohon kauheaan ja salaperäiseen suruun. Menin siis hiljaa hänen tykönsä, laskin käteni hänen olkapäillensä, katsoin häntä silmiin ja sanoin: "elämännehän on ollut pelkkää onnea ja autuutta, eihän teillä olisi syytä noin kowin surra".

Isäntä lakkasi Madonnan katsomasta, loi katseensa minuun ja sanaakaan sanomatta katsoa tuijotti silmiini hywän aikaa; selwään huomasin, ettei hän towiin aikaan käsittänyt mistä kysymys oli. Wiimein selkeni hän, loi katseensa alas, käwi istumaan ja näkyi käsittäneen mitä ma sanoin.

"Woi hywä wieras!" alkoi hän. "Elämäni onkin tosiaan ollut pelkkää onnea ja autuutta, niinkuin sanoitte, siihen asti, johon kertomukseni loppui. Tuon osan elämästäni olenkin kertonut teille sen tähden että paremmin tuntisitte, paremmin käsittäisitte minun tilani.—Minä rukoilen teitä: kuunnelkaa

wielä eteenpäin minua! Minä tahtoisin nyt puhua, sillä tosiaankin on sydäntäni helpoittanut sen werran että woin wapaasti puhua, jota en ole kyennyt kaukasiin aikoihin tekemään."

"Puhukaa, puhukaa wain! minä kuuntelen ja koen ottaa osaa suruunne", sanoin hänelle hätäisesti.

"Noin elimme vielä moniaita vuosia eteenpäin tuossa onnellisessa tilassa. Lapsi kaswoi ja wahwistui ja hänestä muodostui oikea äitinsä kuwa, jonka nimenkin hän sai pyhässä kasteessa. Meille syntyi taas poika, mutta Jumala katsoi hywäksi korjata hänet pienenä pois täältä tätä murhetta ja tuskaa kärsimästä.

Mutta tähän aikaan alkoi minuun salainen pahe yhä enemmän juurtua. En ollut poikana, enkä vielä nuorena awiomiesnäköön ollessani ihmisten mielestä mikään juoppo, sillä kukaan ei ollut nähnyt minun kertaakaan olleen juowuksissa. Mutta kun olin poissa kotitienoilta outojen ihmisien parissa, taikka jos woin salaa sen tehdä, olin usein juowuksissa, sillä jo nuorena olin saanut taipumuksen siihen, kun wanhempanikin kuoliwat vielä lapsena ollessani, niin ett'ei heidän tarkat silmänsä woineet tarpeeksi kauan walwoa kaswatustani. Jos muut minulle tarjosiwat wäkewiä juomia, hylkäsin tawallisesti palowiinan tarjoukset ja annoin samassa tietää, ett'en minä niin raakaa ja siwistymätöntä juomaa pane suuhuni, mutta että punssia, konjakkia ja rommia kyllä ottaisin, joita maaseuduilla ei usein kellään ollut. Waikka näin olin ulkokullattu, teki kuitenkin mieleni ryyppiä palowiinaa, ja ukkeilin mielessäni ihmisten tuhmuetta, kun he owat niin ahdasmielisiä, ett'ei heidän moittimattaan ja ylönkatsomattaan saa noita lyhyitä, hupaisia hetkiä wiettää, jotka wäkewien juomien nauttiminen myötänsä tuopi.— Kuuselassa oli wanha isäntä, jota pidettiin yleiseen kylässä wiisaana. Kun hän sai kuulla minun palowiinan inhoamiseni ja muiden hienomprien juomien kelpaamisen, oli hän wakaisesti lausunut:

'Tuo ei ikäpäiwänä merkitse mitään hywää'. Kun minä sain kuulla tuon Kuuselan isännän lauseen, käwi se kowin wihakseni, sillä minä luulin sen olewan ilkeää kunniani alentamista, jota hän koetti tehdä niin siwoa ja siistiä miestä waataan, kuin minä olin mielestäni,—kenties jostakin kateudesta—rikas kun olin! Niin suuri oli sokeuteni, että wihasin sydämestäni tuota kunniakasta wanhusta.—Jospa olisin silloin noista wiisaan miehen ennustawista sanoista ottanut waarin ja ruwennut miettimään tilaani, jospa silloin en olisi tuota itseäni jo melkoisesti juurtunutta pahetta pitänyt niin luwallisena ja wiatonna, niin ei se olisi minussa päässyt kaswamaan siksi myrkylliseksi kyyksi, joka wiimein oli ryöstäwä elämäni onnen ja saattawa minut wiheliäisimmäksi ja onnettomimmaksi ihmiseksi maailmassa, jopa wiimein syöksewä kadotukseen—ijäksi kaikiksi!

No niin! Ensimmäisinä yhdessäolo=vuosinamme koetin minä Kertulta huolellisesti salata pahaa taipumustani, mutta kauan en woinut pettää hänen tarkkaa silmänsä. Kun hän ensi kerran hawaitsi minun olewan pöhnässä, luuli hän sen tapahtuneen jonkun tapaturman eli sattuman kautta, warsinkin kun minä koetin kaikenlaisilla koukuilla ja walheilla häntä siihen uskoon saattaa, sillä minä vielä kowasti häpesin siweää waimoani. Hän hoiteli ja waali minua surkutellen hellästi, ja minä lupasin, etten muka enää koskaan ottaisi liiaksi wäkewiä juomia. Mutta tuo lupaukseni oli wain kawalan sydämeni wapaaehtoinen walhe, jolla aioin pettää waimoni huolehtiwan sydämen.

Kauan ei tuo petos kumminkaan menestynyt, sillä minun sattumiseni, tapaturmani tulla juowuksiin tiheniwät tihenemistään! Waimoni oli kristillisesti kaswatettu ihminen, sentähden näki hän minulle olewan tulossa kaksinkertaisen waaran. Hiljaisesti ja nöyrästi muistutti ja nuhteli hän minua tuosta sekä sielulle että ruumiille turmelusta tuottawasta paheestani ja koki Jumalan sanasta näyttää kuinka wäärällä tiellä olin. Kyynel silmissä rukoili hän minua luopumaan pois pahasta tawastani, joka wiimein oli tekewä lopun meidän hywästä ja onnellisesta elämästämme. Minä en sätinyt enkä wastustanut waimoani, mutta sydämessäni arwelin, että hän joutawasta nurkuu minua, koska en ole vielä mikään juoppo, sillä muita on paljonkin pahempia!

Kylässä ei tietty vielä mitään minun juomisestani, sillä minä koetin sitä hywin huolellisesti kyläläisiltä salata; mutta kotona nähtiin tuota nyt yhä useammasti, ja yhä huolellisemmaksi käwi waimoni. Kauan ei kumminkaan onnistunut tuo kyläläistenkään pettäminen, ja kaikkialla kylässä alkoi wiimein kuulua: 'Pontelan Matti on ruwennut juomaan!'

Tuosta kyläläisten hawainnoista saimme tiedon erään juoruakan kautta. Hän kertoi samassa myös Kuuselan ukon sanoneen: 'Walitettawasti on siis minun ennustukseni toteen käynyt!' Tämä Kuuselan ukon puhe, kun hän toisen kerran otti puhuaksensa juomisestani, waikken ollutkaan muka mikään juomari, käwi minulle kaikkein enimmin wihaksi, ja minä ajattelin hänelle oikein kosto.

Waimolleni teki tuo huhun lewiäminen kowin kipeää. Hän puhui minulle kahdenkesken, että nyt alkoi asia olla aiwan auttamattomissa. 'Jos kuinkakin olisit kotona juowuksissa', sanoi hän, 'niin minä jaksaisin sen vielä kenties kärsiä, mutta kun asia on jo niin laajana, että ihmisillä on siitä puheenainetta, niin silloin on jo miehen kunnia ja arwo ja rauha minun rinnastani mennyt'.

Tuo waimoni puhe ei ollut mielestäni oikea, koska arwoa oli minulla mielestäni kylläksi, sillä minä olin

rikas ja usea kyläläinen oli minulle welassa. Usein kysyttiin minulta neuwoa sekä yksityisissä että yhteiskunnallisissa asioissa. Kaiken tuon tähden luulin waimollani olewan oikeuden pitää rauhan rinnassaan.

Näinä aikoina ensi kerran yhdessäolomme aikana lensi mieleeni, ett'ei waimoni pitäisi niin paljon nureksia minua, jos kohtakin minä joskus otan tilkan mielelläni, koska hän ei ole kumminkaan tuonut mitään taloon.

Nyt tapahtui vielä se seikka, että Kertun isä kuoli, jonkatähden heidän talonsa ja muu omaisuutensa tuli myötäväksi ja melkein kaikki siitä saatu hinta meni welkojen maksuksi. Heitä kun oli paljon perillisiä, ei jäännöksestä tullut juuri paljon mitään osaksi. Usea tyttäristä oli jo naimisissa, ja kaksi, jotka oliwat naimatta, meni palwelukseen; poikia ei ollutkaan kuin yksi ja se meni maailmalle. Noiden tapausten johdosta jäi Kertun äiti aiwan turwattomaksi. Kerttu pyysi hartaasti ja lempeästi, että ottaisın hänen äitinsä hoidettawaksi ja elätettäväksi kotiimme. Minä en saattanut wastustaa waimoni harrasta, nöyrää ja oikeutettua pyyntöä, sillä minä todellakin rakastin Kerttuani, koska hän aina oli yhtä lempeä, rakas ja siweä olento ja palweli minua ja hoiti taloutta samalla alttiiksiantawaisuudella kuin ennenkin; sanalla sanoen: hän oli kaikissa muissa suhteissa yhtä rakastettawa kuin ennenkin, mutta tuossa alinomaisessa nurkumisessaan ja rukoilemisessaan, etten ryyppisi, olin minä näkewinäni liikvoja! Kertun äiti otettiin meille, ja Kerttu häntä hoiteli ja helli totisella lapsen rakkaudella, sillä mummo oli jo wanha, huono ja kiwulloinen. Mutta tuo mummon ottaminen taloomme lisäsi yhden säikeen tuohon pirulliseen, salaiseen ajatukseeni, ett'ei Kerttu ole tuonut mitään taloon, nimittäin sen: muuta kuin elätettäwiä! Kumminkaan en tuota ajatustani koskaan sanonut Kertulle, siksi oli minulla vielä kuitenkin omaatuntoa.

Noin kului taas joku wuosi. Kerran wiiwyin koko päiwän kylässä asioillani; siellä tulin iltapäiwällä taas —juowuksiin! Koska kotomatalla tulin likelle Kuusela, pääsi silloin kostonpyyntö tuota kielensä hillitsemätöntä Kuuselan ukkoa vastaan minussa walloilleen. Minä astuin horjuen tupaan, jossa ukko oli weistelemässä jotakin astian lautaa. Heti sisään tultuani ärjäsin pistelewästi: 'se ei merkitse mitään hywää'.

Ukko loi minuun terävän silmäyksen ja sanoi: 'mitä tuo sitten merkitsee?'

'Sitä se merkitsee, että minä opetan sinua ihmisten kunniaa polkemaan ja pitämään mahtia ihmisten juomisesta'.

'Jumalani! Näinkö kauas?' sanoi ukko ja katsoi minuun terävästi.

'Näin kauas', tiuskasin hänelle, ja wanuin kunnianarwoisen wanhuksen rinnuksiin kiinni!

Ukko oli aikoinaan tunnettu mainion wahwaksi mieheksi ja hän oli ihan yksin kaatanut monta kontiota lyhyt- ja paksuwartisella keihäällään. Hän ei wastannut sanaakaan, tarttui wain wuoroonsa kiinni kauluksiini, ja silmänräpäyksessä olin minä kumossa kompuroimassa porrasten päässä! 'Perikadossa olewa häwytön', lausui ukko wain portailta ja meni sitten tupaan niin rauhallisena kuin ei olisi mitään tapahtunut. Minä nousin raiwossani ylös hammasta purren ja nyrkkejäni puristellen. Heristelin palata tupaan vielä ukkoa löylyttämään, mutta nuo usean karhun painissa koetellut suonikkaat, jäntewät, luisewat ja wahwat käsiwarret pelottiwat minua, joiden woimasta ja uupumattomuudesta minulla oli niin tuore todistus. Lähdin siis wihapäissäni horjumaan toiseen taloon. Woi kuinka mielelläni olisin suonut, että Kuuselan ukko olisi ollut minulle welassa, että olisin taloudellisesti woinut hänelle kiusaa ja häiriötä saattaa. Mutta hän oli omistansa hywästi toimeen tulewa eläjä, eikä siis ollut minulle eikä muillekaan welassa, jonkatähden ei sekään keino auttanut.

Ennen kotiintuloani oli Kerttu jo saanut tiedon kaikista noista tapauksista, sillä tuo juoruakka oli hengen kiireesti hypännyt meille, Kertulle kertomaan päiwän tapauksia niinkuin hywiäkin asioita.

Kun minä wihdoin wiimeinkin wetäysin kotiin, ollessani vielä hywästi hujakassa, hawaitsin heti, että Kerttu oli waaleana, sillä waikka ei hän antanut mitään arwoa semmoisille juoruakoille, tiesi hän kuitenkin, ett'eiwät heidän puheensa kumminkaan kaikkea perää wailla olleet. Hän loi surullisen silmäyksen minuun ja käski hiljaisesti minut kamariin, ett'ei kotiwäki olisi ennättänyt huomata juowuksissa oloani. Minä tottelin, mutta kiukku oli mielessäni.

Kamariin tultuamme tarttui Kerttu minun kaulaani, purskahti itkuun ja sanoi: 'Woi isä kulta?' (Hän sanoi minua isäksi perhe=elämässä.) Nyt sinulta on mennyt wiimeinenkin häpy ja kunnian tunto, kun julkisesti kylissä ihmisten nähden ajelehtelet juowuksissa ja vieläpä teet niin rajattomia töitäkin että julkeat mennä rauhattomuutta tekemään niin kunniakkaalle wanhukselle kuin Kuuselan ukolle!— Ajattele, isä kulta, kuinka waarallinen sinun tilasi ja siinä samassa meidänkin tilamme on, ja tee joutuin parannus! Muista waimoasi, lastasi ja muista itseäsikin, sillä warma on, että jos wain tuota menoa vielä kestää, niin sinä saatat itsesi ja meidät perikatoon. 'Joka ei parane, se pahenee', ja hän katsoi niin

lempeästi ja rukoilevasti silmiini, että olisi luullut kiwenkin siitä heltyvän.

Minä olin vielä hywin kärtytuulella tuosta huonosti onnistuneesta Kuuselan ukon nöyryytyksestä ja vielä enemmän hänen antamastaan kyydistä, sillä minä hywin tiesin, että tuolle Kuuselan ukon antamalle matkapassilleni naurettiin ympäri kylää. Minä irtautin waimoni hiljaa itsestäni ja sanoin: 'Ei sinun sowi olla noin usein minun herranani, eikä mestaroida ja käristä minulle, joka et ole tuonut taloon muuta kuin elätettäviä.'

Waimoni waaleni tuon kuultuaan kuoleman kalpeaksi. Hän wapisi ja horjahti askeleen—nyt toisen, sai sohwan korwasta kiinni ja sen awulla auttoi itsensä sohwalle istumaan. Hän ei wastannut puheeseeni mitään, istui wain sohwan kannella herwotonna ja waaleana kuin palttina, ja siinä hengittää nykytti hän. Minä huomasin, että puheeni waikutti, ja iloitsin sydämestäni, että olin arwannut oikean walttini lyödä esille, enkä käsittänyt sitä, että olin lyönyt kuolettawan haawan hellään, kärsiwään, lempeään, rakkaaseen ja perheensä ja minun onneani sääliwään—sydämeen!

Sinä iltana ei puhuttu asiasta mitään, eikä vielä toisenakaan. Minä elin wain entistä elämäni eteenkin päin: join, kun niin sopi, tulin juowuspäissäni kotiin milloin wain tahdoin, eikä waimoni nurkunut minun käytöstäni enää koskaan. Hiljaisena, kärsiwäisenä kantoi hän raskasta taakkaa, ja minä iloitsin sydämestäni, että olin woittanut ja että sain häiritsemättä wietää synnillistä ja turmiollista elämää.

Mutta waimoni terweys rupesi nyt huononemaan päiwä päiwältä ja aika ajalta. Hän waaleni ja kuihtui kuihtumistaan, eikä hänen syömisestään tullut juuri paljon mitään. Minä kyselin usein syytä hänen sairaaloisuuteensa, mutta hän sanoi wain: 'et sinä, isä, woi minua parantaa'. Minä luulin häntä rakastawani entisellä rakkaudella ja säälin hänen tilaansa. Tuohon rakkauteeni luulin olewan sen enemmän syytä, kun olin mielestäni asiat nyt wasta saanut oikeaan reilaan, nimittäin: että waimo taipui ehdottomasti miehensä tahtoon ja elämänlaatuun murkumatta, oliwatpa ne sitten hywät tahi pahat. Meillä oli yltäkyllä ruokaa, rahaa ja muuta ajallista tawaraa, ja minä koetin pitää silmällä, ettei häneltä puuttuisi mitään elämän tarpeita, ja koetin laittaa hänelle apua taloudellisissa toimissa. Mutta ei mikään woinut wirkuttaa hänen synkkä= ja raskasmielisyyttään, eikä mikään näyttänyt huwittawan eikä ilahuttawan häntä.

Noin sai joku wuosi kuluneeksi, ja hän synnytti taas lapsen, mutta se kuoli kohta maailmaan tultuansa.

Kun waimoni wäähäisen toipui, rupesin minä oikein todenteolla ottamaan waaria hänen terweydestänsä, sillä minua rupesi kauhistuttamaan ajatellessani häntä kuolewaksi. Mutta ulkonaista elämääni en minä kuitenkaan parantanut! Erään kerran minä oikein kyynel silmissä kyselin häneltä eikö hän woiisi ja saattaisi sanoa missä hänen wikansa ja tautinsa oikeastaan olisi? Silloin hän otti kädestäni kiinni, weti sen sydämellensä ja sanoi: 'Täällä sydämässä!'

Minua rupesi kalwamaan huolettomuuteni hänen sairaudesta, jonkatähden esittelin, että lähtisimme lääkärin luo etsimään hänen apuansa.

'Saa tuota koettaa, mutta ei minua woi parantaa kukaan', sanoi waimoni surullisesti.

Me lähdimme kaupunkiin ja menimme heti erään kuuluisan lääkärin tykö. Hän tutki waimoni tilaa hywin huolellisesti ja kauan; hän tuli hywin huolekkaan näköiseksi, otti nuuskarasiansa, pyöritteli sitä wäliin hypeissä, wäliin taas seisautti sen, ja mielti miettimistään. Kauan noin mietittyään seisautui hän wakawaan ja päättävään asentoon ja sanoi: 'Niin! Tauti on waarallista laatua ja semmoinen, ett'ei sitä woi ihminen parantaa: wika on—sydämässä'.—Lääkäri kyllä määräsi joitakin rohtoja, joiden kanssa lähdimme kotiin ja joita Kerttu siellä koki ottaa; mutta apua ei niistä lähtenyt.

Waimoni huononeminen käwi hywin hitaasti, sillä hengenhaawa on kiduttawa ja pitkällisesti tuskallinen. Taas synnytti hän pojan, mutta se kuoli kohta syntymisensä jälkeen niinkuin edellinenkin lapsi. Minä rupesin suremaan lastemme kuolemaa, mutta waimoni sanoi: 'Ei sinun pidä, isä, toiwoakaan, että meidän lapsemme enää tulewat niin wahwoja, että eläisiwät'.

Toipui hän vielä laillaan siitäkin lapsiwuoteesta, ja niin elettiin taas entistä kituwaa ja surullista elämää.

Nyt tuli se tapaus, että Kertun äiti sairastui. Waikka itsekin huono ja woimaton oli Kerttu kuitenkin yötä päiwää äitinsä wuoteen wieressä hellästi waalimassa ja hoitamassa, eikä häntä saatu siitä pois, waikka kuinkakin olisi kehoitettu. Mummon sairaus oli kuolemaksi, ja sydämässään suri ja itki Kerttu äitiänsä.

Hänen oma tilansa tuli myös aina arweluttawammaksi, ja hänen murheena näkyi yhä lisääntyvän. Kerran, kun hän näytti olewan erinomaisen raskaalla mielellä ja sywissä ajatuksissaan, kuulin hänen

sanowan: 'armas äitini! Sinä olet jo päässyt rauhaan ja lepoon tämän katoowaisuuden murheita maistamasta, kohtapa tulee köyhä, murtunut Kerttusikin perässäsi!'

Nuo sanat lausui hän puoliääneen, minua ollenkaan huomaamatta. Mutta ne käwiwät kuin puukon pistokset sydämeeni, ja salaman nuolena lensiwät mieleeni sanat: 'täällä sydämessä' ja 'wika on sydämessä'.

'Kuka on tuon sydämen haawoittanut ja wian siihen saattanut?' kysyin itseltäni, ja wastaukseksi en saanut muuta kuin: minä, minä itse olen sen tehnyt. Minä olen pahalla, raa'alla, törkeällä ja syntisellä elämälläni särkenyt kalleimman ja puhtaimman astian, joka koskaan on Luojan kädestä lähtenyt. 'Köyhä Kerttusi' ja 'täällä sydämessä' oliwat wasarat, joilla kowa, paatunut ja tunnoton sydämeni tuli murretuksi.— Olihan waimoni kosiessani jo sanonut: 'köyhä on Kertun koti, ja Kerttu itse wielä köyhempi'. Mutta silloin minä en halweksinut hänen köyhyyttään, sillä mikään ei ollut mielestäni hänen wertaisensa, ja siweyttä, puhtautta, lempeyttä ja rakkautta toi hän kyllä runsaasti tullessaan, jota minä kaipasinkin; mutta niitä en pitänyt pyhinä enkä siinä arwossa, jossa ne olisi tullut pitää.—Juomisellani olin iskenyt haawan ensin tuohon puhtaaseen sydämeen, joka niin kauan taisteli, hehkui ja paloi rakkaudesta minua ja perhettänsä kohtaan, mutta jonka woima wiimein katkesi, taistelllessaan rakkauden taistelua, woittamatta ja saawuttamatta kumminkaan sitä autuasta päämäärää, jonka edestä hän oli henkeen asti taistellut. Toisen kerran olin repinyt isommiksi nuo ennen isketyt haawat, kerskaamalla tawaroistani ja ilmoittamalla, ettei hän ole muuta tuonut taloon kuin elätettäviä.— Jumalani! Nythän elätettäwä on jo mennyt, ja jos menee wielä waimonikin kowuuteni ja tuhmuuteni uhrina—niin, niin, muistanhan että juuri tuosta tuhmasta puheestani hänen sairautensa alkoi—'täällä sydämessä'—'köyhä Kerttusi'. Tuommoisia ajatuksia lensi myrskynä sieluni läwitse, ja kaikki omantuntoni ja helwetin waiwat rupesiwat kaikilta tahoilta wyörymään päälleni, ja nyt wasta rupesin täydessä walossa käsittämään mitä olin tehnyt ja mitä silloin kadottaisin, jos waimoni kadottaisin.

Ensi kerralla, kun noita tunteita rupesi sieluuni ilmestymään, olin waimoni kanssa kahden kamarissa. Hän maata riuotti waate päällä wuoteessa—sillä hän hiwui jalkaselta—puoli=unessa, kalpeana ja waljuna, niin heikon näköisenä, ettei hänessä näyttänyt elinwoimaa olewan muualla kuin sydänkuopassa. Minä istuin pienen pöydän päässä ja koetin lukea hiljaa erästä kirjaa, mutta lukemisesta ei tullut mitään, sillä waimoni surullinen näky tuossa wuoteessa ja omat sisälliset, riehuvat tunteeni tekiwät ajatukseni niin hajamielisiksi, etten woinut kirjan sisältöä käsittää. Heitin siis lukemisen pois ja rupesin surkumielellä tarkastamaan riutunutta waimoani. Siinä hän makasi niin kärsiwän ja wiattoman näköisenä, ja tuo tunto lisäsi sielussani jo alkanutta tuskaa. En enää woinut wastustaa sisällistä ääntäni, waan kallistuin hänen tietämättään likelle häntä ja sanoin hywin hiljaa: 'sinä et saa kuolla, Kerttu! minä en woi elää sinutta!'

Hän kuuli puoli=unensa läpi sanani ja raotti puoleksi jo lakastuneita silmiänsä. Kun hän hawaitsi minun olewan niin lähellä itseänsä kumarruksissa häneen päin, ummisti hän jälleen silmänsä; hänen suunsa wetäysi surulliseen hymyyn, ja hän ojensi minulle lakastuneen kätensä. Minä otin sen omaani ja tunsin, että hän hiljaa puristi kättäni. Kumpikaan meistä ei puhunut sen enempää. Tuo näkö, tuo tunto, waimoni raollaan olewat silmät, surullinen hymy, kuihtuneen käden ojentaminen ja hiljainen, tuskin tuntuwa puristus, uudistunut entinen raukeus ja kahdenpuolen waikeneminen oliwat asioita ja kohtauksia, jotka eiwät suinkaan wähentäneet alkanutta sisällistä tuskaani, waan päinwastoin enensiwät sitä. En hennonut häiritä hänen raukeaa ja surullisen wienoa tilaansa, waan äänetönnä pidin kauan hänen kättänsä omassani ja mietin sekä omaa että waimoni tilaa. Wiimein laskin hiljaa hänen kätensä hänen siwullensa wuoteeseen, eikä hän näyttänyt tietäwän siitä mitään. Niin kauan kuin minulla tätä katoowaisuutta kestää, ei tuo tapaus mene mielestäni!

Tuota lewotonta mieleni tilaa kesti yhä wain eteenpäin. Olin usein ollut tunnustamaisillani waimolleni sisällisen tuskani, jolloin aioin anoa häneltä anteeksi pahan käytökseni häntä kohtaan ja parantaa elämäni. Mutta ihmisten häpy esti minua aina sitä tekemästä. 'Mitä ajattelisiwat ja sanoisiwat ihmiset, kun kuulisiwat että Pontelan Mattikin on ruwennut hulluttelemaan, samoin kuin jotkut mielenwikaan tulleet itku=ämmät', ajattelin minä, ja niin tuo hywä aikomukseni jäi aina aika ajalta täyttämättä. Ja niin kannoimme kumpikin suruamme mykkänä, mutta hän niin murtuneena, että oli jo aiwan haudan partaalla.

Minä koetin salata mieleni tilaa niin kanan kuin suinkin mahdollista, mutta tuo kowin pakottawa tuska särki wiimein sulkunsa. Olimme taas waimoni kanssa kahden kamarissa, ja hän oli yhtä surullisessa tilassa kuin ennenkin. Minä tartuin häntä kädestä kiinni ja yritin hänelle puhua; mutta itku tukehduutti sanat kurkkuuni, eikä puhumisesta tullut towiin aikaan mitään. Hän ei näkynyt ymmärtäwän mitä tarkoitin. Mutta tuo paljas näkökin, että olin murtuneella mielellä, näkyi jo tekewän hänelle hywää, sillä hän koetti wäkisinkin hymyillä, katsoi lempeästi silmiini ja sanoi: 'mikä sinulla nyt on waiwana, Matti? Minun on paha olla, kun ma näen, että joku asiiasi ei ole hywin'.—Itkuni seasta sain wiimein änkätyksi: 'rakas Kerttuni! Minä olen elänyt pahasti sinua ja kaikkia ihmisiä kohtaan. Minä olen saattanut sinut kärsimään sielun ja ruumiin puolesta, sentähden kun olet tahtonut suojella minun

kunniaani ja perheemme onnea! Minä olen tuhmuukseni sätinyt sinua köyhyydestä, mutta nyt näen, ettei rikkaus ole minkään weroinen hyvien tapojen ja puhtaan omantunnon suhteen; sinulla on nuo molemmat ollut, minulla ei kumpaakaan! Minä olen kauhistuen huomannut olewani wäärässä—minä olen murtunut mies, minä tiedän mistä sairautesi on tullut—minusta, minusta on kotoisin sydämesi kipu, minä olen sen haavoittanut, ja aiwan hywytyesi tähden, siweytyesi—wiattomuutesi, puhtautesi tähden—woi minua onnetonta! Minä kadun, minä rukoilen sinua: anna minulle anteeksi, unhotu minun rikokseni ja paha käytökseni!—minä lupaan parannusta, minä parannan itseni—toisen kerran elämässäni tunnen kuinka kallis olet minulle.—Oi Kerttu! anna minulle anteeksi!

Puheeni ajalla ei waimoni puhunut eikä ennättänyt puhua mitään, niin kiireinen ja hätäinen oli tunnustukseni hänelle. Puheeni loputtua irroitti hän hiljaa kätensä minun kädestäni ja mennä hiwui wuoteen luo, jonon hän oikaisihe makuulle. Hän oli nyt entistä waaleampi, entistä woimattomampi, sillä nähtävästi koski puheeni häneen sywästi. Hänen siinä towin maattuansa ja waiti oltuansa rupesi wieno puna nousemaan hänen kalpeille kaswoilleen, jota niissä ei ollut enää kaukaan aikaan näkynyt—sisälliset tunteet liikkuiwat tuossa murtuneessa sydämessä.

'Jumalani! mitä puhuit, mitä sanoit', alkoi hän wienosti puhua. 'Sydämelleni tekee nyt niin hywää—oih! siihen käy kipeääkin. Sieluni tahtoisi nyt wielä elää, mutta ruumis on kowin paljon kärsinyt hengen haawoista, se ei kestä enää kauaa. Luulenpa, että Jumala on minun antanut elää näinkin kauan sen tähden että sain sinun suustasi kuulla katumuksen ja että olet huomannut wäärän synnillisen tiesi. Jumala olkoon kiitetty, joka sinun sydämesi silmät on awannut totuuden käsittämään, ennenkuin minä silmäni ummistan! Ota waari Jumalan kutsuwasta äänestä ja rukoile häneltä sowitusta ja anteeksi saamista Poikansa kautta; ei ole wielä myöhäistä sieluasi pelastaa. Paljon, paljon on Kerttusi kärsinyt rakkaudesta sinua ja lastamme kohtaan, mutta paljon, tuhatta kertaa enemmän woin sinulle anteeksi antaa. Oi kuinka mielelläni eläisin wielä sinun ja lapsemme tähden, mutta minä tunnen, että aikani on kohta lopussa. Jospa tämä kohtaus olisi ollut pa-pa-ri-a wuot-ta en-nen!' Hänen äänensä rupesi katkeilemaan ja hän raukesi woimattomuuteen, ummisti silmänsä ja ojensi minulle kätensä, jonka minä otin hiljaa omaani. Siinä istuin hänen wuoteensa wieressä ja wuodatin runsaasti katkeria kyyneleitä, sillä hänen sanansa oliwat tunkeneet sywälle sydämeeni ja aina selkeämmästä näin ja tunsin nyt mitä olin tehnyt.

Nyt wasta huomasi kotiwäkeni mikä muutos minussa oli tapahtunut, ja pian lewisi tieto siitä ympäri kylää.

Eräänä päiwänä näin Kuuselan ukon wakawin askelin astuskelewan meidän taloa kohden. Kylmä wäristys käwi ruumiini läwitse, sillä omatuntoni sanoi, että olin tehnyt wäärin häntäkin kohtaan, ja luulin, että hän tulee nuhtelemaan minua, jonkatähden pelolla odotin hänen tuloansa. Heti huoneeseen astuttuansa tuli hän tyköni, otti kädestäni kiinni ja sanoi: 'Jumalan rauhaa! olen kuullut, että elämäsi on parempaan päin; Jumala olkoon kiitetty!' Minä purskahdin itkuun ja pyysin häneltä anteeksi törkeätä käytöstäni. Olin suudellut hänen kättänsä, halannut häntä, mutta hän irroitti puoliwäkisin kätensä minun kädestäni, sanoen: 'kernaasti!' ja lähti astelemaan kotiansa kohden yhtä wakawasti kuin oli tullutkin.—Lyhyitä oliwat hänen lauseensa aina, mutta painawia, ja painawa oli hänen kätensäkin, jonka kokemuksesta hywin tiesin.

Ihme kumma! Oli waimoni taas siunatussa tilassa, waikka hänen woimansa oli niin huono, eikä hänen synnyttämisesä aika ollut enää kowin kaukana. Hänen terweytensä muuttui päiwä päiwältä huonommaksi, ja ennen pitkää käwi hän aiwan wuoteen omaksi. En lähtenyt enää koskaan pois hänen wuoteensa wierestä, waan yötä päiwää istuin siinä hoitelemassa ja waalimassa häntä.

'Woi kuinka minun nyt on hywä olla, isä! Kuolemakaan ei tunnu nyt waikealta, kun ma näen että katumuksesi on oikea, ja kun tunnen, että rakkautesi minua kohtaan on wilpitön', sanoi hän eräänä päiwänä.

'Sinä et saa kuolla; minä en woi elää sinun jälkeesi, waan kuolema tulkoon silloin minullekin!' sanoin hänelle.

'Woi kuinka mielelläni eläisin wielä sinun ja lastemme tähden, mutta en woi—kuulitko, isä? sanoin lastemme, waikk'ei meillä ole kuin yksi lapsi elossa, mutta minä lahjoitan sinulle wielä lapsen, ja minä tunnen että se jää—elämään, ja heidän tähtensä täytyy sinun myös elää.—Kaswata heitä Jumalan pelwossa!'

Kului taas aika joku määrä tuossa tilassa, ja meille syntyi taas poikalapsi—tällä kertaa eläwänä! Tosin oli lapsi synnyttyään hywin heikko, mutta huolellisesti hoidettuna jäi se kumminkin elämään niinkuin waimoni oli ennustanut.

Siitä herranhetkestä pitäen, kun awasin sydämeni waimolleni ja tunnustin hänelle rikokseni, rupesi hänen terweytensä nähtävästi kiiruummasti huononemaan, sillä hänen heikko ruumiinsa ei kestänyt

sitä sisällistä iloa, jota hän silloin sydämessään tunsu. Katoowainen sortui katoomattoman äkkinäisistä ja yli rajainsa kuohuwista tunteista. Tuohon sitten wielä lisäksi tuli lapsen synnytys. Nuo molemmat seikat jouduttiwat hänen heikontumistaan.

Kaiketi olen unohtanut mitään mainita ensimmäisen lapsemme kaswamisesta ja kaswatuksesta. Niinkuin ennen olen jo sanonut oli wanhin lapsemme tytär, joka pyhässä kasteessa nimitettiin äitinsä kaimaksi. Lapsi syntyi ja kaswoi elämämme onnellisimpina aikoina, ja molemmat hellimme ja rakastimme häntä kaikella rakkaudella, jolla wanhin on koskaan lastansa rakastanut. Niin kauan kuin elämäni oli ulkopuolisestikaan nuhteeton, rakasti lapsi meitä molempia yhtä hellällä rakkaudella; mutta kun pieni Kerttu alkoi nähdä, että olin usein juowuksissa, ja ymmärtää, että se oli pahaa, wierausi hänestä lapsellinen rakkaus kohtaani ja sijaan jäi häneen wain orjallinen pelko. Hän otti aikaisin osaa äitinsä suruun ja pysyi minulle mykkänä ja pelkääwäisnä. Mitä enemmän pikku Kerttu kaswoi, sen selwemmästi näkyi hänessä äitinsä kuwa sekä ruumiin että sielun puolesta.—Jospa hän olisi terwe, woisitte hänessä nähdä armaan waimoni ilmi=eläwänä."

"Mitä? Eikö hänkään ole terwe?" kysyin häneltä melkein hätäisesti.

"Ei ole pikku Kerttunikaan terwe; sairas on hänkin ruumiin ja sielun puolesta.—Minä pyydän teitä: kuunnelkaa minun kertomustani kärsiwällisesti loppuun asti, niin saatte kuulla kaikki!"

"Kertokaa, kertokaa!" sanoin hänelle hätäilewästi, sillä haluni oli suuri saada tietooni loppupäätös tuosta surullisesta tapauksesta; ja jokaisen sanan, joka lähti tuon murtuneen ja kärsiwän miehen suurta, minä melkein nielin.

"Kun waimolleni tunnustin wääryyteni, käsikin pikku Kerttunkin tyköni, ja kahdenkesken ilmoitin hänelle kuinka olin pahalla elämälläni rikkonut raskaasti Jumalaa, lähimäisiäni, waimoani ja lastani vastaan ja kuinka nyt mielikarwaudella tunsin sywän lankeemukseni, ja sanoin tahtowani parantaa pahan elämäni. Tuo puheeni oli niin mieleen pikku Kertulle, että hän heti kawahti kaulaani ja itki, nojaten päänsä minun rintaani wasten. Wiaton, turmelematon lapsi itki silloin langenneen isänsä parantumisen ja palajamisen tähden! Woi, woi! Tuon tapauksen jälkeen sai pikku Kerttu takaisin entisen lapsellisen rakkautensa minua kohtaan, ja entinen orjallinen ja kammoowa pelko lakkasi hänestä. Mutta toiselta taholta sai hän nyt tosisuruunsa uutta ja huolettawaa aihetta, nimittäin waimoni arweluttawasta tilasta. Hänkin huomasi, että rakas äitinsä huononi ja riutui päiwä päiwältä yhä huonommaksi, ja tuo tieto, tuo tunto, että hänen tulisi erota siitä armaasta hoitajasta, joka häntä oli niin hellästi kaswattanut ja waalinut ja joka hänelle oli opettanut noita ihmiselle niin kalliita elämän welwollisuuksia—tuo tunto hänen jo noin nuorena saattoi maistamaan elämän murheita, joita maailmalla on niin runsaasti tarjota ihmislapsille. Hänkään ei lähtenyt pois koskaan äitinsä wuoteen wierestä ensi aikoina, kun tämä makuulle tuli. Ainoastaan kun wäsytys ja uni kowin waiwasi paljon walwomisen tähden, täytyi hänen silloin aina nukahtaa.

Usein, kun pikku Kertun kanssa istuimme waimoni sairaswuoteen wieressä, puhui hän meille kuolemasta ja tulewaisesta elämästä. 'Te olette paljon nähneet waiwaa minusta, hellästi hoitaessanne minua pitkän tautiwuoteeni ajalla. Jumala teitä palkitkoon! Minä olen tällä ajalla saanut nauttia sydämen rauhaa ja iloa, jota ei minulla ole moneen Herran aikaan ollut. Nyt ei minulla ole enää lapsistani sitä huolta, joka minua wiimeaikoina niin paljon on waiwannut; sillä minä uskallan heidät heittää nyt tyynellä mielellä sinun huoleesi ja haltuusi, isä. Kaswata heitä kurituksessa ja Herran nuhteessa! Opeta heitä tuntemaan Jumalaa ja hänen pyhää tahtoansa. Warjele heitä maailman pahentawilta myrskyiltä, joka niin monta ihmislasta turmelee! Minä menen kohta pois, sinne, jossa surulla ei enää ole sijaa, sinne, jossa rauha ja rakkaus wallitsee ijankaikkisesta ijankaikkiseen! Siellä saamme kohdata toisemme; siellä saamme alkaa yhdessä semmoista iloista elämää, jota ei koskaan mikään murhe katkeroina, jos wain tekim puhdistetulla omallatunnolla ja uskossa Jumalan Poikaan kuulette.' Näin puheli waimoni kerran minulle ja pikku Kertulle, kun istuimme molemmin hänen wuoteensa wieressä. Molemmat itkimme silloin niin että olimme wedeksi raueta.

'Älkää itkekö! Paremmiin iloitkaa siitä, kun Jumala on meille kaikille niin suuren armonsa osoittanut, että hän on kutsunut meitä parannukseen', lohdutteli meitä waimoni.

Tuo hänen puheensa oli heikontanut hänen ennestäänkin jo heikot woimansa niin että hän raukesi ihan herwottomuuteen ja näytti waipuneen uneen. Minä en ollut nukkunut moneen wuorokauteen yhtään silmäntäyttä, jonkatähden uni rupesi minuakin waiwaamaan. Pikku Kerttu hawaitsi sen ja kehoitti minua menemään lewähtämään, luwaten itse silläaikaan hoitaa sairasta. Minä tottelin kehoitusta ja menin lewähtämään.

Mutta paljosta walwomisesta olin tullut niin honteloksi, ett'ei unta tahtonut tulla. Aina kun olin unenwiettoon menossa, oli edessäni waimoni riutunut näkö ja kalpeat kaswot, ja samassa säpsähdin ja hyppäsin ylös. Wiimein pääsin kumminkin nukkumaan, mutta unikin oli hywin rauhatonta, sillä yhä säikähtelin ja wawahtelin, josta heräsin puoli=horrokseen, kohta kuitenkin waipuen jälleen, sillä luonto

waati tiukasti saatawiaan. Tuossa tilassa ollessani tuntui uneni läwitse niinkuin joku olisi hiljaa koskenut käteeni. Minä hyppäsin lattialle ja hieroin silmiäni. Edessäni seisoj pikku Kerttu palawa kynttilä kädessä, sillä nyt oli aamupuoli yötä. Hänen silmänsä oliwat wesissä ja hän sanoi minulle hiljaa: 'tulkaa, isä, äidin kamariin, hän kaipaa teitä!' Minä aawistin, että waimoni oli kuolemaisillansa, ja kylmä wäristys käwi ruumiini läwitse. Pikku Kerttu käweli edellä, ja minä seurasin jäljessä. Hän awasi hiljaa kamarin owen ja niin astuimme molemmat kamariin. Minä hämmästyin. Waimoni ennestäänkin kalpeat kaswot oliwat nyt kuolon kalpeiksi muuttuneet ja himeä kalwo peitti hänen silmänsä. Hän näytti tahtowan jotakin puhua, mutta ääneensä ei hän woinut sitä tehdä. Minä kallistin korwani liki hänen suutansa ja huokuen kuiskutti hän minun korwaani seuraawat sanat:

'Minä tunnen että aikani on tullut. Muista mitä olen sinulle wiime aikoina puhunut ja—muista mitä olet luvannut! Muista pikku Kerttua ja pikku poikaa! Oih!—'

Hän näytti uupuwan tuon kuiskutuksen jälkeen ja ummisti silmänsä. Towin ajan päästä awasi hän ne taas, katsoi minuun ja näytti tahtowan ojentaa minulle kätensä, mutta woimattomuus sen esti. Minä ymmärsin hänen tarkoituksensa ja otin hänen kätensä omaani. Silloin tunsin hienoa, hiljaista ja wienoa puristusta, ikäänkuin henki olisi kättäni puristanut, ja tuon puristuksen tunsin paremmin—sydämessäni kuin kädessäni. Kallistin taas korwani liki hänen suutansa.

'Hywästi, Matti! Kerttusi kuolee aina—ja—ja nyt si-sinua ra-kas-ta-wa-na; hy-wäs-ti!'

Hänen kätensä walahti herwottomaksi kädessäni, hänen silmänsä tummeniwat entistäkin tummemmiksi, hengitys harweni harwenemistaan, niin ett'ei wiimein näkynyt eikä tuntunut muualla kuin sydänkuopassa pikkuisen nykytystä; wiimein loppui sekin, ja nyt oli henki hänet—jättänyt.

Minulla ei ollut enää kyyneliä tuon elämäni kowimman kohtauksen waralta, sillä sydämeni tunsu nyt niin kowaa tuskaa ja ahdistusta, ett'ei se kyennyt irrottamaan kyyneleitä erilleen murheesta. En huomannut heittää irti kuolleen waimoni kädestä, waan yhä istuin hänen wuoteensa wieressä ja katsoa tuijotin hänen kalpeihin kaswoihinsa, joista kuolon rautainen käsi oli puristanut wiimeisenkin elon menin. Jumala tiesi kuinka kauan olisin siinä istunut, jos eiwät muut olisi tulleet ja muistuttaneet minua lähtemään siitä pois.

Nyt wasta tulin oikein tuntoihini: siinä makasi nyt waimoni kylmänä, sortuneena elämän raskasten murheitten alle. Siinä makasi hän, joka oli taistellut jalon ja ankaran rakkauden taistelun, jonka hän wasta wiimeisellä ajalla oli woittanut—wasta sitten kun hän itse jo oli haawoittunut, waarallisesti haawoittunut, haawoittunut niin pahasti, että nuo haawat tuottiwat hänelle itsellensä kuoleman.—Loin taas silmäni häneen: lempeä hymy näytti lepääwän hänen kaswoillansa, hänen huulensa näytti liikkuwan ja tuntuipa ikäänkuin hän olisi minulle kuiskannut: 'Köyhä on Kertun koti, ja Kerttu itse wielä köyhempi'—'täällä sydämässä'—'köyhä Kerttusi'—'muista pikku Kerttua ja pikku poikaa!'—'minä kuolen, aina ja nyt sinua rakastawana, hywästi!'

Silloin tuntui powessani kauhea ääni, joka niinkuin ukkosen jylinä huusi minulle: 'sinä se olet hänet—murhannut'.

Ruumiini wapisi ja wärisi, kummallisia monenkaltaisia säweliä kuului korwissani, sydämeni jyskytti ja paukutti niin että koko ruumiini heilui ja minä rupesin wääntymään kieroon niinkuin wäännetty witsa ja menin tainnuksiin.

Kuinka kauan lienen siinä maannut, en tiedä, mutta kun rupesin taas jostakin tietämään, oli joukko ihmisiä ympärilläni, jotka ahkerasti kasteliwat päätäni ja pitiwät poltettua höyhentä nenäni alla. Minä huomasin taas kuolleen waimoni ja pikku Kertun, joka taempana itki että oli wedeksi sulaa.—'Sinä olet waimosi murhaaja', kaikui taas sydämässäni, ja minä olisin pyörtynyt toisen kerran, mutta ihmiset huomasiwat sen ja estiwät sen kaikenlaisilla wirwoituksilla.—'Päästäkää minut ulos, minua niin kowin polttaa!' pyysin heiltä, ja he päästiwätkin. Horjuen menin minä ulos ja istuin portaille, jossa wiileä tuuli tuntui wirkistäwän polttawaa otsaani. Siinä towin istuttuani rupesin oikein käsittämään nykyisen tilani: nyt oli hän poissa, joka maailmassa oli minua kaikkein enimmäen rakastanut, rakastanut—kuolemaansa asti, mutta jonka rakkautta minä en ollut tuntenut; ja maailma tuntui mielestäni nyt niin tyhjältä, autiolta ja kolkolta. Nyt rupesiwat kyneleeni wuotamaan, ja niin annoin niiden wapaasti tulwata, sillä ei nyt tuntunut sekään häwettäwän, waikka mies itki niinkuin lapsi.

En kyennyt tekemään enkä toimittamaan mitään, waan itkuni lakattua menin kamariini, jossa lewottomuuden ja murheen waiwaamana wäännyin wuoteelleni. Kaikki, mitä kuolleen ja talouden suhteen tarwittiin toimittaa, oli pikku Kertun ja palkollisten hallussa. Sairaassa mielen= ja puolikuolleessa ruumiintilassani makasin minä useita wuorokausia, jolla ajalla ihmiset kokiwat minua lohdutella ja hoitaa, mutta eiwät nekään ystäwyiden osoitukset woineet suurin liewentää sisällistä tuskaani. Oliwat ne sen werran kumminkin awuksi, että kykenin wiimein nousta horjua wuoteestani ylös.

Nyt oliwat asiat jo niin kaukana, että piti ruweta rakasta wainajaamme hautaan toimittamaan. Olin toki niin paljon toipunut, että kykenin horjuen menemään maahan saattamaan. Surumielin ja synkkänä kuin tuo ammottawa hauta tuossa katsoin minä, kun pappi nakkeli lastallaan multaa arkun päälle ja sanoi: 'maasta sinä olet tullut, maaksi sinun pitää jälleen tuleman'. Kolkolta kuuluiwat korwiini kumahtelemiset, kun haudan peittäjät heittiwät multaa lapioillansa arkulle, ja tuo kumahteleminen ei kuulunut ainoastaan korwiini waan se kuului aina sydämeeni asti.

Toimituksen loputtua horjuin minä kotiin, johon oli paljon kokoontunut peijais=wäkeä. Heitä ei näyttänyt suru paljon waiwaawan, eiwätkä he näyttäneet tietävän mitä minun sydämessäni liikkui. He puhuiwat, mutta minä en ymmärtänyt mitä he puhuiwat; he kysyiwät wäliin minulta jotakin, mutta minä en ymmärtänyt mitä he kysyiwät; he nauroiwat wäliin keskenänsä puhellessaan, mutta minä en käsittänyt mikä nyt olisi antanut aihetta nauruun. Korwissani soi wain kumahdukset arkun kannesta, kun hautaa peitettiin, ja sydämessäni pauhasi: 'sinä olet waimosi murhaaja!' ja wielä enemmän: 'sinä olet murhannut kaksi— lastasikin, jotka kenties eläisiwät terweinä tänäkin päiwänä, jos et olisi niin ankarasti särkenyt waimosi—sydäntä'. Niissä kaiuissa oli minulle kylläksi, ettei tehnyt mieleni puhua eikä nauraa.

Peijaat loppuiwat ja wieraat meniwät itsekukin kotiinsa, mutta minun omantuntoni rauha ei palannut, eikä se palaa enää koskaan—woi ei— koskaan!

Heti waimoni kuoltua otti pikku Kerttu pienen weljensä hoitaaksensa—"

"Malttakaapas! Tuo neito tuolla perikamarissa on siis teidän pikku Kerttunne? Ja lapsi, jota hän hoitaa, on teidän pikku poikanne?" kysyin häneltä.

"Niin, nehän siellä owat, pikku Kerttuni ja pikku poikani", sanoi isäntä ja koetti hiukan hymyillä, mutta ei se onnistunut.

"Kiitos Jumalalle!" huokasin silloin sydämessäni ja pyysin isäntää taas jatkamaan kertomustansa.

"Niin. Heti kun waimoni kuoli otti pikku Kerttu pienen weljensä hoitaaksensa, sillä hän ei uskonut sen hoitoa minulle. Hän hoitaa sitä niinkuin silmäteräänsä eikä lähde yöllä eikä päiwällä pois hänen kätkyensä wierestä. Mutta Kerttu=raukkakin uupuu ja wäsyä paljosta työstä, paljosta murheesta, sillä hän murehti ja wieläkin kowin murehtii äitiänsä. Siihen wielä lisäksi tuli hänelle uusi murhe, nimittäin: murhe minusta, sillä hän täydellisesti käsittää sisällisen tilani, waikka olen häneltä sitä kokenut salata niin paljon kuin olen woinut. Hänkään ei woi kauan kestää noin nuorena sitä raskasta elämäntaakkaa, joka jo aikaisin on hänen päällensä laskettu; sillä hän on jo kowin paljon heikontunut ja riutunut.

Minun mielipaikkani on metsä, jossa niinkuin haahmo kuukkailen yksinäni päiwäkaudet ja jossa rauhassa saan kuunnella noita hiljaisia kuiskauksia: 'en minä, isä, parane enää koskaan'—'ei meidän lapsemme enää elä'—'täällä sydämessä'—'wika sydämessä'—'köyhä Kerttusi'— 'minä kuolen aina ja nyt sinua rakastawana'.—Silloin olen useinkin näkewinäni hänen hennon haamunsa tuolla puiden wälissä—ei, tuollahan hän nyt näkyi aiwan lähellä olewan puun takaa, pensaan takaa ja nyt se jo pujahti tuon ja tuon kiwen taa, kallionnyppylän taakse.—Usein, kun noin haaweksin, tapailen häntä saawutta, mutta hän pakenee aina edelläni, ja useinkin olen joutunut kauas pois kodistani häntä saawuttaessani. Tuosta haaweksiwaisesta tilastani herään tawallisesti oman ääneni kautta, jonka sydäntä särkewästi päätän häntä saawuttaessani: 'Kerttu, Kerttu, älä jätä minua!' Silloin aina katoa haamu, ja minä selkiän tajuihini. Usein olen niin wäsyksissä, että täytyy lewähtää joku aika ennenkuin woin lähteä kotia kohden.

Tuommoista on elämäni sitten waimoni kuoleman ollut, ja lepoa ei ole koskaan, unta ei ole koskaan, ruoka ei kelpaa koskaan, omantunnon rauhaa ei ole koskaan ja apua ei kuulu koskaan semmoista—semmoista tulee elämäni olemaan kuolemaani asti, joka ei enää ole kaukana.—Mutta woi!—silloin wasta waiwat alkawat, silloin on minun astuminen wanhurskaan Jumalan tuomion eteen wastaamaan töistäni, ja minä olen lukenut jo tuomioni—woi minua onnetonta! moninkertaisesti onnetonta!"

Minun käwi kowin säälikseni tuon kauheissa omantunnon waiwoissa olewan lähimäiseni tila. Sentähden kysyin häneltä: "eikö teitä ole kukaan koettanut lohduuttaa tuossa tukalassa tilassanne?"

"Käwi minun tykönäni eräs, joka sanoi itseänsä 'heränneeksi'. Hän sanoi tullessaan sääliwäisyydestä tyköni, ja hänelle minä awasin sydämeni ja toiwoin häneltä saawani jotakin liewitystä. Mutta hän kauhistui kowin kuullessansa minun törkeät rikokseni ja sanoi: 'et sinä ole wielä kylläksi katunut, et sinä ole wielä kylläksi parantanut itseäsi, kun rikoksesi owat niin hirweät: lankeemuksesi on sywä, katumuksesi tarwitsee olla wielä sywempi; tee nyt niin ja niin ja sitä ja sitä, niin kyllä Jumala sinulle sitten wiimein anteeksi antaa'. Woi, woi! hän mahtoi olla pyhä mies, mutta minä en woi kylläksi katua, minä en woi kylläksi parantaa itseäni, minä en woi tehdä sitä ja tätä hywää niin paljon, että saisin Jumalan lepytetyksi, ja sentähden täytyy minun ijäksi kaikeksi hukkoa—woi, woi!—Ihmisien ja maallisen

lain edessä olen kyllä wiaton ja siivo ihminen, mutta Jumalan ja teidän edessä olen—murhaaja, kaksin=, kolmin=, nelin=, wiisinkertainen murhaaja— woi, woi! Jumala minua syntistä armahtakoon!" Hän purskahti katkeraan itkuun, jonkatähden kertomus katkesi siihen.

Minä en koettanutkaan hillitä hänen itkuansa, sillä tiesin sen olewan turhaa työtä, annoin wain hänen wapaasti wuodattaa kyyneliänsä niin kauan kuin halutti, jota hän tekikin oikein täydellä todella.

Minä ymmärsin, että noin kauan ja noin kowasti rasitettuun omaantuntoon ei äkkipäätä olisi mikään lohdotus woinut mahtua, sentähden en koettanut häntä heti lohduttaakaan, waan wedin puhetta wähän syrjälle tuosta arasta asiasta sitten kun hän lakkasi itkemästä.

"Ettepä te ole maininnut minulle pikku poikanne nimeäkään", sanoin hänelle.

"Hänen nimensä on Yrjö, Kuuselan ukon kaima", sanoi hän.

"Miksikä te pojan hänelle kaimaksi halusitte tehdä?"

"Hän on ainoa, joka uskalsi minulle totuuden wasten suuta sanoa ja joka ei ole iloinnut minun sywästä lankeemuksestani; hän on siis suurin hywäntekijäni."

"Teidän talonne näyttää wankalta talolta."

"On. Kyllähän tässä taloa olisi ja muutakin rikkautta, kun wain asiani olisi hywin."

"Olisipa teillä perillisiä, jotka saisiwat tässä tulewaisuutensa turwan, kun omaisuutemme säilyisi siihen asti kun he ihmisiksi ehtiwät."

"Niinpä se olisi, mutta minussa ei ole minkään tekijää eikä toimijaa, ja asiat menewät niinkuin ne menewät."

"Mutta heidän tähtensäpä Jumala tahtoo teidän elää."

"Oi, älkää semmoisia puhuko! Jumala ei suo tämmöisille mitään hywää."

"Ei niin, Jumala suopi kaikille ihmisille hywää."

"Kyllä tiedän että Jumala suopi ja antaa kaikille niille ihmisille hywää, jotka häntä pelkääwät ja rakastawat ja jotka owat itsekin hywiä. Mutta woi! minä olen niin kowin paha, minä olen murhamies, moninkertainen murhamies. Ei Jumala niin hirweälle ja pahalle ihmiselle suo mitään hywää", sanoi isäntä epätoiwossaan ja huokasi niin sywästi, että olisi luullut rinnan halkeawan.

Haihduttaakseni hänen ajatuksensa pois tuosta liian arasta aineesta koetin taas wetää puhettamme toiselle suunnalle, jonkatähden sanoin hänelle: "kuka teillä kukkia hoitaa ja kaswattaa?"

"Minun Kerttuni", wastasi isäntä, "oli suuri kukkien rakastaja, hän niitä hoiti ja waali niin hellästi kuin omia lapsiansa. Hänen terweenä ollessansa tuoksui huoneemme niiden hywästä hajusta, ja siisteys ja puhtaus wallitsi kaikissa. Sitten kun pikku Kerttu kaswoi isoksi oli hän aina äidillensä apuna tässä hoitamisessa, jonkatähden hän jo aikaisin oppi kukkia rakastamaan. Äitinsä sairauden aikana hän hoiteli wielä niitä ja hänen kuolemansakin jälkeen koki hän niitä kylwää ja istuttaa, ikäänkuin waistomaisesti, sillä se työ oli tullut jo hänen luonnoksensa. Aina siihen asti kun hän hawaitsi minun tilani auttamattomaksi, hoiteli hän wielä niitä, mutta nyt ne saawat elää tahi kuolla aiwan oman tahtonsa mukaan. Woi, woi, niitä menneitä autuaita aikoja; silloin oli paratiisi tykönämme—ja woi, woi näitä tuskan, ahdistuksen ja epäilyksen pimeitä ja synkeitä aikoja, jolloin waiwatun waimoni haamu on aina edessäni, jolloin kaikki esineet huutawat kirousta, kauhistusta ja kosta. Woi woi! Tämä on jo helwetin esimakua!"

Minä huomasin selwään, etten woinut häntä erottaa tuosta kipeästä kohdasta, sillä hän aina wain löi ja laski siihen yhteen ja samaan asiaan, ja minuakin alkoi oikein kauhistuttaa. Minä näin, ettei häntä käynyt mitenkään liewenteleminen tahi sillä tawalla lohduttaminen, ett'ei hän muka ollut pahempi kuin muutkaan ihmiset; hän ei olisi sitä kumminkaan käsittänyt, sentähden sanoin nyt hänelle:

"Se on kyllä tosi, että olette raskaasti rikkoneet, mutta mitäpä me muutkaan ihmiset olemme Jumalan edessä muita kuin rikoksellisia syntisiä, jotka olemme synneillämme ansainneet ijankaikkisen kadotuksen. Mutta Jumala on luwannut ne kaikki anteeksi antaa ja unohtaa, jos me wain häneltä anteeksi antamusta pyydämme hänen Poikansa nimessä."

"Woi, woi! Ei Jumala anna minulle anteeksi; en minä ole wielä kylläksi katunut, enkä minä jaksa koskaan kylläksi katua, woi, en koskaan! Minun täytyy hukkoa, ijäksi hukkoa—woi, woi!—"

"Teillä on wähän wäärä käsitys siinä asiassa", sanoin hänelle. "Ihminen ei woi parhaillakaan hywillä

töillänsä ansaita mitään Jumalan edessä; sillä Jumala on niin pyhä ja vanhurskas, ettei ihmisen oma vanhurskaus voi kestää hänen edessään."

"Siinäpä se on! Woi, woi!"

"Mutta ihmisen ei sentähden tarvitse ijäksi hukkuu, sillä Jumalan Poika ei tullut maailmaan kadottamaan maailmaa, vaan että maailma hänen kauttansa wapahtettaisiin. Hänhän sanoo: 'Tulkaa minun tyköni kaikki, jotka työtä teette ja olette raskautetut, minä tahdon teitä wirwoittaa'. Ja sen hän huutaa juuri nyt teille ja tahtoo, että te tulisitte hänen tykönsä ja heittäisitte kuormanne hänen kannettawakseen."

"Se on sanottu minua paremmille ihmisille."

"Se on sanottu juuri teille: 'ei terweet tarvitse parantajaa, vaan sairaat', ja 'en minä ole tullut vanhurskaita kutsumaan, vaan syntisiä parannukseen'. Nämä owat Wapahtajan omia sanoja, ja hän ei walehtelee. Rukoilkaa häneltä synteinne anteeksi saamista hänen Poikansa ansion tähden, niin hän warmasti kuulee teitä, ja te saatte lewon rauhattomalle omalletunnollenne."

"Woi!" sanoi isäntä surullisesti, "ei Jumala kuule minun rukoustani! Olen koettanut rukoilla häneltä liewitystä kauhealle tuskalleni, mutta minä oikein wapisen, kun yrittelen rukoilla häntä. Woi! Hirmuista on langeta elävän Jumalan käsiin."

"Te olette rukoillut Jumalaa epä=uskossa, koetellaksenne, joko katumuksenne ja omawanhurskautenne olisi siinä määrässä että Jumala niiden tähden teihin mieltäisi. Mutta Jumala ei ole se Jumala, joka ansiosta antaisi ihmisille jotain rauhaa ja autuutta, vaan omasta sulasta armostansa ja isällisestä hywydestänsä hän meille synnit anteeksi antaa, kun me hänen Poikansa ansion turwissa rukoilemme."

"Totta puhutte, totta puhutte", sanoi isäntä ja alkoi wähän helpommin hengittää. "Tosi on, että olen aina koettanut Jumalaa rukoilla siinä mielessä, että hän anteeksi antaisi syntini sen tähden että olen jo paljon katunut. Minä olen koettanut rukoilla Jumalaa, mutta epä=uskossa, ett'ei hän anna minulle anteeksi. Nyt koetan rukoilla Jumalaa uskossa, rukoilla häneltä syntein anteeksi saamista Hänen Poikansa ansion tähden, siihen asti kuin hän minua waiwaista syntistä armahtaa.—Oi Jumalani, auta minua, muutoin minä näännyn!" sanoi hän ja samassa hän tarttui kaulaani kiinni ja rupesi siinä wuodattamaan hartaita kyyneleitä. Mutta nuo kyyneleet eiwät olleet hirmuisesta omantunnon tuskasta lähteneitä, ne wuotiwat nyt semmoisesta sydämeestä, joka käsitti ensimmäisiä säteitä Jumalan armosta syntisiä kohtaan, ja tuo wähäinenkin toiwon kipinä puhkesi kiitoksen kyyneleihin paljosta tuskasta pakahtumaisillaan olewassa ja hänen luulonsa mukaan auttamattomasti kadotetussa sydämessä. Minä koetin olla oikein miehewänä, ett'eiwät wäkisin tunkeutuwaat kyyneleeni olisi päässeet näköksälle, mutta mahdoton oli niitä estää."

"Mutta jos Jumala minulle anteeksi antaisikin rikokseni muutoin, niin Kerttuni on kumminkin alinomainen päällekkantajani Jumalan edessä, sillä minä olen elänyt häntä kohtaan kowin pahasti", sanoi isäntä, ja näyttipä siltä kuin epäily olisi hänessä taas saanut täyden wallan.

"Älkää antako sille ajatukselle waltaa, se ei ole oikea. Kaikesta, mitä olette kertonut waimowainajastanne, huomaan, että hän on tullut onnelliseksi, ja ne, jotka owat autuaitten joukossa, eiwät kadehdi wielä elävien ihmisien onnea ja autuutta, eiwät kann heidän päällensä Jumalan edessä, vaan paremmin auttawat heidän autuuttansa. Ei Kerttunne kann teidän päällenne, uskokaa se, ja muistakaa hänen wiimeisiä elämänsä aikoja, kuinka suurella rakkaudella hän teitä rakasti kuolemaansa asti, kuinka hän puhui hywää teidän puolestanne aina wiimeiseen hetkeensä asti; nytkin on hän teidän hywänä enkelinänne taiwaallisen Isän edessä, rukoilemassa teidän puolestanne, että Hän teitä suuresta armostansa armahtaisi."

"Te olette oikeassa", wastasi siihen isäntä ja näytti taas rauhoittuneelta. "Woi kun minä olen paha, että ajattelen pahaa hänestä kuolemankin jälkeen. Hän ei suo minulle paha, sen uskon nyt wahvasti; hän oli eläessäänkin niin hywä."

Noita kaikkia keskustellessamme ja puhellessamme oli ilta kulunut jo hywin myöhäiseksi. Kun isännän sisällinen tuska oli wähän rauhoittunut, näytti hänen woimansa kowin uupuneelta, sillä hän ei ollut nukkunut moneen yöhön, vaan oli huupotellut metsissä, niinkuin hän itse kertoi. Rupesin siis hänelle esittelemään, että hän menisi lewolle, wirkistämään wäsnyttä ruumistansa ja sieluansa. Tuskin olin sen asian saanut esitellyksi, kun kamarin owi aukeni ja pikku Kerttu astui saliin, kaunisna kuin enkeli. Hänen otsaltansa oli poistunut nuo surun synkät pilwet ja uusi arwaamaton walo oli kullannut hänen kauniit, vaikka muutoin lakastuneet kaswonsa. Hän oli tietämättäni kamarin owipielessä istuen pitänyt owea wähän raollansa ja siinä kuunnellut kaikkia keskusteluitamme isännän kanssa. Hänenkin sydämeensä oli singahtanut toiwon säde, että hänen isänsä nyt oli pääsewä kauheasta tuskastaan ja

epäilyksestään, ja se kipinä se jo niin paljon kirkasti hänen kasvojaan. Hän tuli tykömme ja kysyi ujosti, saisiko hän jo laittaa illallista. Isäntä näytti oikein säpsähtävän tuosta kysymyksestä ja sanoi: "oikein, pikku Kerttuni! Minä olen tässä kiusannut wain wierasta, enkä ole muistanut ollenkaan, että terweet ihmiset tarwitsewat lepoa ja rawintoa—mitäpä minä onneton muistaisin tahi huomaisin. Minä en tarwitse ruokaa, mutta laita wain wieraalle illallinen, minä katson silloin pikku Yrjöä."

Pikku Kerttu lähti paikalla toimeen, ja pian oli oiwallinen illallinen pöydällä. Minua kehoitettiin syömään, mutta en ruwennut muulla ehdolla kuin että isäntä tulisi kanssa, johon hän suostuikin minun tähteni. Minä kehoitin häntä syömään jotakaan palaa heikon ruumiinsa wahwistukseksi, sillä paljoa ei hän tarwinnutkaan, niin heikko hän oli. Syödessämme sanoi isäntä, ett'ei hän ole istunut säännöllisessä ruokapöydässä toista wuoteen, joka aika oli kulunut hänen waimonsa kuolemasta. Sillä aikaa kuin minä söin ja isäntä oli syöwinään toimitti pikku Kerttu meille wuoteita. Toinen salin perässä olewista kamareista oli isännän huone; sinne lewitti pikku Kerttu isällensä wuoteen, ja minulle hän laittoi sijan saliin.

Heti kun pääsimme syömästä kehotin häntä menemään lewolle, ja hän lähtikin kamariinsa sanoen: "jospa minä saisinkin lepoa, kowin minussa tuntuu wäsymystä ja uupumusta".

Hänen lähdettyään tuli pikku Kerttu tyköni ja sanoi: "woi wieras=kulta! Jos te saisitte isäraukan lohdutetuksi! Minä jo näen, että te olette paljon häneen waikuttanut. Teitä hän kuulee, uskoo ja tottelee, sen olen jo huomannut, ja minäkin olen jo ruwennut toiwomaan. Woi jos hän toipuisi, woi jos hän paranisi, woi jos hän saisi wielä omantunnon rauhan. Silloin olisi minunkin niin hauska ja hywä olla."

"Jumalan awulla luulen hänen tuosta surkeasta tilastaan wähitellen toipuwan", sanoin hätäilewälle ja toiwowalle pikku Kertulle.

Juuri kun olin nuo wiimeiset sanan lausunut, kuulin isännän kamarista ääntä, sillä owi oli raollaan; meninpä siis sinne hiljaa katsomaan. Silloin näin oudon näön: isäntä oli polwillansa wuoteen wieressä ja rukoili ääneensä, ja siitä tuli tuo ääni, jonka kuulumme saliin. Heti wiittasin pikku Kertulle, että hänkin tulisi katsomaan. Kerttu ymmärsi wiittaukseni ja hiljaa kuin haamu tulla hiipi hän kamarin owen raolle. Siinä sitten kuultelimme yhdessä, kuinka tuo murheen runtelema sielu kantoi syntitaakkansa Jumalan eteen ja rukoili häneltä armoa ja anteeksi antamusta. Kowalta näytti tuo työ, sillä suuret hikipisarot waluiwat alas hänen otsaltansa ja hänen silmänsä oliwat täyttyneet kyynelten tulwalla. Me kuulumme owen rakoon joka sanan, mitä hän puhui Jumalallensa.

Silloin kun isäntä rukoili loin minä katseeni pikku Kertun kaswoihin: hänen silmissänsä kimalteli kirkkaat kyneleet, jotka oliwat mielestäni niin kauniit ja jumalalliset, ett'en luule kaikkein kalleimpien timanttien loistawan niin kauniisti ruhtinasten kruunuissa kuin nuo sydämestä nousseet kyneleet loistiwat pikku Kertun silmissä.

Rukoiltuansa riisui isäntä waatteensa ja laskeutui wuoteelleen, johon jonkun hetken jälkeen nukkui.—"Jumalan kiitos!" kuului silloin hiljaa pikku Kertun suusta.

Me wetäysimme nyt taas poikemmaksi owesta. Hiljaa kuiskasi Kerttu minulle: "nyt toiwon isän wiimeinkin saawan lewon. Hän on niin hywä; ei hän olekaan niin paha kuin hän itse sanoo, mutta hän on nähnyt itsensä pahaksi Jumalan edessä, eikä häntä ole tähän asti kukaan woinut wähääkään lohduttaa. Kiitos Jumalan, joka teidät on tänne johdattanut!" Sitten hän osoitti minulle wuoteen, sanoi hywää yötä ja meni kamariinsa pientä weljeänsä hoitamaan.

Yö oli jo melkoisesti kulunut, kun minä panin maata. Sen illan tapaukset ja ne elämän kertomukset, joita olin kuullut, pitiwät ajatukseni niin kiinteästi wireillä, ettei uni tuntunut tarpeelliselta sillä kerralla. Koko kansan perheellinen elämä kuwasteli yön hiljaisuudessa yksin walwoessani mielessäni ja minä olin saawinani jonkunlaista käsitystä siitä. Woi kuinka monta hellää sydäntä ennen aikaansa sortuu elämän kowan kuorman alle? Kuinka monta hellää, rakastawaa ja hywää tarkoittawaa sydämen tunnetta on särkynyt pirstoiksi elämän myrskyissä? Eiwätkö nuo sydämet, nuo tunteet ole sortuneet—uupuneet, rakkautensa ja lempensä uhreina? Eiwätkö nuo sydämet ja tunteet ole taisteluissaan kaatuneet sen tähden että ihmisten ilkeys, pahuus ja tunnottomuus on katkaissut heidän tunteittensa satasäwelisiä, satakielisiä jänteitä? Oi! niin se on: He owat taistelleet jalon taistelun ja kaatuneet, kunnialla kaatuneet—nöyrinä, siweinä, hiljaisina ja kärsiwinä, kaatuneet rakkaudesta perhettänsä ja siinä samassa—tietämättänsä, aawistamattansa—koko kansaansa kohtaan!—Mikä jalo taistelu! Ja maailma wastustaa wain wielä tuota jaloa taistelua niin paljon kuin woipi ja ampuu nuoliensa ehtimiseen noiden taistelujain arimpaan ja awonaisimpaan paikkaan—sydämeen, sammuttaaksensa sieltä jonkunkaan säwelen, jota sen on niin waikea kuulla, sillä se on totuuden ääni,—katkaistaksensa sieltä jonkunkaan kielen, sillä ne juuri siellä sydämessä synnyttäwät niitä ajatuksia, jotka sitten puhkeawat wastahakoiksi totuuden sanoiksi!—Surkeaa, surkeaa! Mikä wieläkin on surkeampi, on se, että pahinna ampujana, pahinna sortajana ja haawoittajana on useinkin se, joka on tuolle taistelewalle

ja kärsiwälle sielulle luwannut ja wannonut uskollisuutta ja rakkautta—kuolemaan asti, ja nyt on hän sen suurin wihollinen. Ja kun yksi ja toinen noista taistelijoista kaatuu ja sortuu, silloin tawallisesti sanotaan: "siltäkin ja siltäkin on akka kuollut", mutta harwoin tutkitaan: kuoliwatko he oikeaan Jumalan tautiin, wai oliko heitä haawoitettu—sydämeen. Heidän haudoillansa weisataan suruwirsiä ja osoitetaan ulkokullattua surua, mutta pian on wainajan elämänkumppani walmis möyhäämään ja elämään jumalatonta elämää, niinkuin ei olisi mitään tapahtunut!

Näissä kysymyksissä ja ajatuksissa oli kylläksi ainetta ajatuksilleni ja miettimisilleni, ettei walwomiseni tullut ollenkaan pitkäksi eikä tukalaksi, niinkuin tawallisesti tahtoo käydä, kun ei saa unta.

Aamusella, kun olin juuri Kertun tuomaa kahwia juomassa, kuulin isännän kamarista liikettä; menin siis owen raolle katsomaan, mitä hän siellä toimi. Hän puki waatteita ylleen ja oli raittiin näköinen. Hän näytti mieliwän tulla saliin, jonkatähden minä wetäysin pois, ett'ei hän huomaisi häntä pidettävän silmällä. Hän tulikin pian ulos ja terwehti minua.

"Kuinka nyt woitte?" kysyin minä häneltä.

"Jumalan kiitos, olen nukkunut pitkäksi ajaksi ja sydäntäni on helpottanut", sanoi hän.

"Jumala on siis kuullut teidän ja meidänkin rukouksemme?"

"Niin; minä toiwon että Jumala minulle anteeksi antaa Poikansa tähden. Nyt minä selwästi huomaan, ett'ei ihminen parhaalla tahdollaankaan woi mitään itsensä auttamiseksi, waan kaikki tulee Jumalan sulasta armosta"—sanoi hän luottawasti.

"Todentodellakin on, niin; jos ei häneltä tule apua tuskissamme, niin muualta ei sitä ole toiwomista", sanoin hänelle myöntävästi.

Nyt katsoi isäntä salin akkunasta ulos ja sanoi: "woi kun nuo sängetkin owat aina kyntämättä, mitä tästä elämästä wiimein tulee?" ja samassa hän lähti käwelemään ulos.

"Ettekö juo, isä, kahwia?" kysyi Kerttu.

"En wielä, mutta minä pian palaan", sanoi hän ja läksi.

Kertun silmät säteiliwät ilosta. "Nyt minä warmasti tiedän", sanoi hän, "että isä toipuu tuosta surkeasta tilastansa, sillä sitten äidin kuoleman ei hän ole kertaakaan kajonnut wäähäkään taloudellisiin asioihin. Woi kun minun on nyt hywä olla, kun olen saanut wähän toiwoa."

Samassa tuli isäntä takaisin ja joi kupin kahwia. "Käwin määräämässä miehille työtä", sanoi hän juodessaan.

"Woi kuinka nuo kukatkin owat kuihtuneet ja surkastuneet hoidon puutteessa, en minä ole niitä muistanutkaan kaukaisiin aikoihin", sanoi Kerttu ja samassa lähti hän wettä noutamaan, ja pian oliwat kaswit saaneet wirwoittawan aamukasteensa.

Nuo oliwat minusta hywiä enteitä. Samassa määrästä kuin heidän sisällinen tilansa kirkastui tuli heille maallisen elämänsäkin welwollisuuksia näköisille, joista ei kumpikaan wiime aikoina ollut yleisesti pitänyt paljon lukua.

Nyt oli yö kulunut ja aamu tullut ja matkamiehellä on meno mielessä; rupesin siis hankkiutumaan lähtöön. isäntä ja tytär kun sen huomasivat rupesiwat hartaasti pyytämään, että olisin heillä wielä senkään päiwän. Kernaasti olisin heidän pyyntöönä suostunutkin, mutta asiani ja aikani eiwät sitä myöntäneet.

Aamiaisen jälkeen, sillä ennen ei minua laskettu, jatkoin siis matkaani, otettuani heiltä sydämelliset jäähywästit ja heitettyäni heidät Herran haltuun.

Minä olin päässyt matkani ja tarkoitukseni perille ja kesä oli jo melkoisesti kulunut, kun lähdin palausmatkalle. En suinkaan saattanut olla käymättä terwehtimässä uusia tuttujani. Heti kartanolle päästyäni tuli isäntä minua vastaan ja tarttui syliksi. Hän puristi minua niin rajusti, etten ollut irti päästä; se ei ollut sairaan miehen syleilyä. Toisen näköinenkin oli hän nyt myös: terweys, rauha ja ilo loisti hänen miehewistä ja täyteläisistä kaswoistansa. Hän kehoitti minua menemään huoneeseen ja rupesi itse hewostani riisumaan. Minulta ei tullut niin pian lähdetyksi, ja Kerttu oli jo sillawälin hawainnut minut akkunasta. Kun isännän kanssa menin huoneeseen, tuli hän portailla meitä vastaan. Hän terwehti heti iloisen näköisenä ja weti minua kädestä perässänsä huoneeseen. Heti kun tulimme saliin, osoitti hän iloisesti kukkiensa ja muita huonekaswejansa ja sanoi: "katsokaa, eiwätpä kukkani enää ole surkastuksissaan. Te saitte wiimein meillä käydessänne meidät elämään, ja sentähden nuo kaswitkin tuossa eläwät."

"Jumala se on, joka eläväksi tekee", vastasin minä hänelle.

"Niin, niin, mutta Hän sen toimitti kuitenkin teidän kauttanne", ehätti isäntä sanomaan.

Ja tosiaankin oliwat nyt Kertun kaswit täydessä kukoistuksessaan, ja myrttikin, joka viime kerralla oli peräti kuiwettunut ja surkastunut, wiheriöitsi kauniisti—sekin oli uudesta syntynyt.

Kerttu meni nyt kamariinsa ja tuli pian saliin takaisin, tullessaan tuoden pikku Yrjön käsipuolesta. Poika oli lihawa, werewä ja täyteläisen näköinen. Hän jo käweli ja oli hywin wikkellä ja liikkuwa. Hän oli puhtaissa ja hywin järjestetyissä siisteissä waatteissa, ja luulenpa, ett'ei hienoimpiinkaan lasten hoito=oloihin tottunut silmä olisi siitä löytänyt mitään wikaa. "Katsokaa", sanoi Kerttu, "tässäkin minulla on kaswi, joka on kaikista muista kasweistani kallein. Paiskaasta nyt, Yrjö, kättä wieraalle!" ja hän talutti kädestä pojan tyköni. Yrjö jo tullessaan kohotti oikean kätensä korkealle ja tyköni päästyään antoi aika läiskäyksen tarjottuun käteeni; sitten juoksi hän iloisesti ympäri lattiaa ja lorisi puolisanaisia lapsen lorinoita. Hän näkyi olewan isänsä silmäterä, sillä missä Yrjö liikkui ja hyöri katsoi isäntä aina häneen hartaasti, niin että hänen ruumiinsa kallistui, wääntyi ja mukautui aina sitä mukaa kuin pojan asema kulloinkin oli, jolloin isän suu oli puoleksi surullisessa tyytyväisyyden hymyssä.

Joka ei olisi omin silmin nähnyt, ei olisi saattanut uskoa, minkälaisen muutoksen sisällinen rauha oli heihin woinut ulkonaisestikin waikuttaa, warsinkin Kerttuun, joka oli nyt nuoruuden kukoistuksessa. Turhaa työtä on minun ruwetakaan kuwaamaan hänen nykyistä kauneuttansa. Siinä hän seiso i suorana, korkeana, solakkana, niinkuin puhtain taiwainen olento. Kauniina seiso i hän siinä, sillä sisällinen rauha oli pyyhkinyt hänen olennostaan pois kaikki ne synkistäwät warjot, ne tummentawat piirteet, himmentäwät sumut, siellä ja täällä huomattawat kolkoudet, joita aikainen suru oli wäkisin kokenut häneen istuttaa.

"Katsokaa", sanoi minulle isäntä nöyrällä ylewydellä, "tuossa tyttäressäni näette Kerttuni ilmeisen kuwan".

Tälläkin kerralla olin talossa yötä, mutta nyt oli ajan ja yön kulu aiwan toisenlainen. Nyt kelpasi minullekin uni, sillä nyt ei ollut isännän ja Kertun sisällinen tuska tunnollani.

Mielihywäkseni huomasin myös, ett'ei isännän iloisuus ollutkaan sitä laatua, että hän olisi täydellisesti palannut entiseen elämäänsä ja unhottanut mitä hän oli jo saanut maistaa ja kokea. Hän muisteli nyt niinkuin silloinkin waimo=wainajaansa, ja nöyrä ja Jumalan tahdon alle antautuwa surumielisyys sekau si silloin aina hänen lapselliseen iloonsa, ja ne sitten yhdessä rakensiwat tuon tyynen ja nöyrän rauhan hänen sydämeensä, joka kaikessa hänen elämässään näkyi. Nöyrä surumielisyys esti hänen iloansa pääsemästä turhamielisyydeksi, ja ilo esti hänen suruansa muuttumasta epätoiwoksi. Hän sanoi unissaan usein nähneensä waimonsa ja uskoi lujasti, että poismennyt wainaja oli hänelle anteeksi antanut eikä kantanut hänen päällensä. Hän aikoi pyhittää koko elämänsä waimowainajansa muistolle, jonka luokse hän halusi piankin päästä, mutta hän huomasi nyt myös senkin, että hänen tarwitsi elää lastensa tähden, joita hän aikoi hoitaa ja kaswattaa sekä henkisesti että ruumiillisesti, niin kauan kuin Jumala hänelle oli elämän päiwiä suowa.

Minulla oli jo kotikiireet ja rupesin hankkimaan itseäni kotimatkalle. Sydämellisesti kättä puristaen jätimme toisemme, ja tunnustaa täytyy, että olimme erotessamme jotenkin raskaalla mielellä. Me käsitimme hywin, että tämä oli viimeinen kerta kun tapasimme toisemme täällä, koska kotoimme wäli oli kowin pitkä. Molemmat, sekä isäntä että Kerttu, saattoiwat minua kauas, ja tiellä wielä seisoiimme hywän aikaa ja puhelimme elämän kohtaloista; sitten wielä kerran jäähywästit sanottuamme kääntyiwät he takaisin, ja minä lähdin ajelemaan kotiini päin.

* * * * *

Kun tuosta edellä kerrotusta matkastani oli kulunut neljä vuotta, sain minä seuraawan kirjeen:

S—ta 25 p. Toukokuuta 18—.

Kunnioitettava ystäwäni!

Allekirjoittaneen ystäwällinen pyynti on, että tulisitte läsnä=olollanne kunnioittamaan talonpojan Yrjö Kuuselan (nuoremman) ja tyttäreni Kertun wihkimistä meidän talossa tulewan Kesäkuun 20 päiwänä. Wihkiminen tapahtuu kello 11 e.p.p.

Matti Pontela.

PUUTTEEN MATTI.

Oli erään vuoden maaliskuun loppupuoli. Ilma oli kaunis, ja kewäimen lähestymisen oireita näkyi kaikkialla. Lintuset wiserteliwät iloisesti puissa, iloansa ilmoittaen kaiken hyvän antajalle. Rekikeli oli, waikkakaan ei aiwan lopussa, kumminkin pilalla, sillä tiet yleensä oliwat kallellaan ja lialla, ja useissa paikoin oli aiwan suliaakin paikkoja. Purot ja ojat oliwat jo wettä ja hyhmää täynnä, ja niiden walloilleen puhkeamista pidätti enää wain yöpakkaset. Sentähden ne seisoiwatkin putouspaikoissaan korkeina jyrkänteinä, ikäänkuin kuurottaen katsellen tulewan matkansa suuntaa ja odottaen kewäimen lempeän hengen wiimeistä wiittausta, päästäkseen wapaiksi talwen pitkästä ja ankarasta wankeudesta. Suotuisammissa paikoissa oli jo joku puronen päässytkin wapauteensa, ja iloisesti putousten yli hyppien riensi se kohisten kauan raiwattua uraansa myöden meriemonsa syliin.

Semmoinen se aika ja keli oli, jolloin minun asiani wuoksi oli pakko matkustaa kotipitäjästani.

Eräänä aamuna warhain saawutin toisenkin matkustajan kuorman, ja sen perillinen käwellä telläsi kuorman jäljessä. Kun hänet saawutin, hyppäsin reestä ja menin tuota matkustajaa puhuttelemaan.

"Hywää huomenta, ukkoseni!" sanoin lähelle päästyäni.

"Jumal'antakoon!" sanoi ukko wastaukseksi, kääntämättä päätäänkään terwehtijäänsä päin.

Minulla oli nyt tilaisuus tarkastella likemmin tuota matkustajaa. Hänen hewosensa oli todellakin laiha kuin kaakinpuu, ja kuormana oli sillä kaksi tynnyriä terwaa. Hewosen waljaista silmään pistäwimmät oliwat witsaruomat ja tuiki moneen kertaan solmeillut suitsiwarret. Hewosen ewäinä oli reessä rahkansekaisia newa=heinäin korsia, samaa warten lienee ollut se pitkä ja pullea säkkikin, joka oli reen keulapuolessa terwatynnyrien päällä; se lienee sisältänyt silppuja. Reessä oli wielä pienoinen tuohikontti; siinä ehkä oli miehen ewäswarat. Miehellä oli päällyswaatteena kulunut ja rikkein takkireuhka, joka oli hywin alhaalta köytetty kiinni vanhalla suitsiwarren palasella. Takissa ei ollut nappeja eikä muita luotettawia kiinnipitimiä yläosassa, ja tuo niwusissa olewa suitsiwarren palanen ei woinut sinne asti auttaa, sen wuoksi oliwat waateriewut ylhäältä auki, ja melkein paljas rinta paistoi ryysyjen aukosta.

Hänen kenkäänsä näkyiwät olewan tuiki wanhat ja moneen kertaan paikatut; nytkin oliwat ne rikki ja isot olkiwihot pistiwät esiin ulommaksi molempien kenkien kantoja. Kun wielä mainitsen, että matkustajan käsissä oli moneen kertaan paikatut kintaat ja päässä kulunut karwalakkireuhka, niin on hänen asunsa melkein tarkkaan kerrottu.

Niinkuin jo mainitsin käweli ukko kuormansa perässä, eikä reessä näkynyt olewan miehen waraa, sillä noissa parissa terwatynnyrissä näytti laihalle hewoselle olewan enemmän wetämistä kuin oikeastaan olisi kohtuullista ollut, semminkin niin huonolla kelillä. Kun sulia paikkoja tuli eteen, lykkäsi ukko aina woimiensa takaa kuormaa, awuksi ponnistelewalle ja laihalle hewos=riewullensa. Sywimmissä koloissa ja jalaksen jäljellä oli myötäänsä teillä wettä, ja waahtoporeet turisiwat olkitukkojen läwitse ukon rikkeimistä pieksukengistä.

"Mihinkä, ukkoseni, matkustatte?" kysyin puheen aluksi, sitten kun olin tehnyt noita yleisiä hawaintojani.

"Kaupunkiin", oli lyhyt ja alakuloinen wastaus.

"Kylläpä olette kehnolla kelillä lähtenyt kaupunkiin", sanoin hänelle.

"Tosi on, että keli on huono, mutta asiat eiwät sallineet odottaa parempaa keliä", sanoi ukko.

"Mikä asia niin kiireellistä laatua oli, että saattoi tämmöisellä kelillä liikkeelle?" kysyin taas.

"Ryöstö on tulossa, ja se ei katso keliä", sanoi ukko surullisesti, ja silloin hän wasta ensi kerran loi minuun aran ja alakuloisen silmäyksen.

Silloin wasta näin ensi kerran ukon kaswot; ne näyttiwät riutuneilta ja lakastuneilta, olipa niinkuin olisi hän ennen aikaansa wanhentunut, sillä hänen muu runkonsa ja ryhtinsä näytti nuoremmalta kuin hänen kaswonsa.

"Kuka niin ahne welkojanne on, joka ei sääli kaupunkimatkaa tämmöisellä kelillä?" kysyin.

"Rowasti", wastasi ukko lyhyeen.

"Rowasti! Teidän on kai paljonkin hänelle welkaa?" sanoin kummastellen.

"Ei paljon, menneen vuotiset saatawat wain", sanoi ukko huoaten.

"Menneen vuotiset saatawat wain! Ettekö ole käynyt pyytämässä häntä odottamaan?"

"Käwinhän minä tuolla parikin kertaa."

"No, mitä hän sanoi?"

"Hän oli kauhean vihainen ja sanoi: 'te, lurjukset, warastatte minua', eikä armoa tullut, vaikka kyllä koetin sitä kyynel silmissä pyytää", sanoi ukko ja katsoa wilautti minua taaskin synkästi silmiin.

"Sen minä sanon, että teillä on armoton rowasti. Olisipa hän saattanut waaratta odottaa niin kauan ainakin, kuin keli olisi tullut paremmaksi", sanoin kauhistuksissani, tietämättä itsekään, mitä mä oikeastaan sanoin.

"Niin se olisi woinut olla minunkin mielestäni, mutta minä olen niin tyhmä, minä en ymmärrä niitä asioita, rowasti kai ne paremmin ymmärtää. Hänellä on kai raskas työ ja suuri edeswastaus meidän sieluistamme, ja sen wuoksi tarwitsee hänen kai saada kaikki saatawansa. Hän on hywä kirkonmies ja toimittaa kaikki hywin; en minä moiti rowastia, mutta minä en jaksu maksaa, vaikka sen niin mielelläni tekisin. Muutamat kyllä sanowat rowastin olewan tiukan otoillensa, mutta miten niin raskaan edeswastauksen alla rowasti eläisi, jos ei hän saisi saatawiaan", arweli ukko wiattomasti.

Tuo yksinkertainen puhe walaisi ukon sisällisen ihmisenkin. Warmaankin oli hän paljon elämän waiwoja kokenut, kenties enemmän kuin tuo rowasti, jonka toimeentulosta hän niin huolehti. Niukan luonnon ja nähtävästi puutosten ja kurjuuden kanssa pitkin ikäänsä taistellen tunsu hän wain welwollisuutensa olewan antaa muille, mitä heille oli tulewaa, jäipä itselle mitä jäi, ja olipa omat asiat miten oliwat; se wain häntä pahoitti, kun hän ei woinut kaikkia waatimuksia niin täsmällensä täyttää. Minä olin ajattelemattomasti sanonut rowastia armottomaksi, hän ei yhtynyt siihen nuottiin, ei ruwennut parhaamaan sitä, jonka tähden hän näytti minun mielestäni nytkin liiallisia waiwoja kärsiwän.

"Se on niin paha mielestäni, kun rowasti sanoi minun warastawan; minä en tahdo warastaa, mutta minä en woinut maksaa", sanoi ukko nähtävästi pahoillaan.

Se lause tuli rehellisestä, vaikka puoleksi murtuneesta sydäimestä.

"Kun saisin nämä terwatynnyrit kaupunkiin, niin saisin ma rowastin maksetuksi ja ryöstön estetyksi", jatkoi ukko yhä edelleen; tuntuipa siltä kuin hän olisi tullut hieman puheliaammaksi.

Minä halusin päästä aina sywemmälle ukon elämän laatuun, sentähden sanoin hänelle puoleksi hämärästi:

"Teillä on laiha hewonen, kuinka se jaksaa näin huonolla kelillä wetää nuo terwat kaupunkiin?"

"Niinhän se on, laihahan se on hewos=riepu. Mitenkähä se raukka lihawana pysyisi, kun sille ei ole muuta antaa kuin huonoja heiniä ja wettä", myönsi ukko.

"Mutta hewosen pitäisi aina olla ensimmäinen saamaan", muistutin minä.

"Niin se taitaa olla syrjästä katsojalle, mutta jolta halla on wienyt kaikki, sen tekee mieli pistää omaan ja perheensä suuhun kaikki, mikä wain wähänkin suurukselta wiwahtaa, eikä sittenkään ole juuri niin iso wäli perheen ja elikkoin ruokon wälillä. Kun kerran sille tilalle joutuu, niin on, luulen ma, perhe sillä sijalla, jolle te hewosen asettaisitte", sanoi ukko ja wilautti taasenkin minuun katseen, ikäänkuin kummeksien minun mielipiteitäni.

"Mutta olisittehan woinut nuo kenkänne paikata, ett'eiwät jalkanne olisi myötäänsä märkinä", sanoin yhä edelleen, osaksi uteliaisuudesta, osaksi luulotellen, että ukko olisi ainakin jotain laiminlyönyt.

"Niin sen outo luulisi, mutta jolla on kuusi nälkäistä ja alastonta lasta sekä waimo ympärillä, se ei jouda paljon omista werhoistansa ja kengistänsä huolta pitämään. Ilman sitä näitä kenkiäni ei ole liian wähän paikattu, mutta näiden aika on ollut ja mennyt. Osaisin minäkin olla ja asustaa paremmastikin, mutta minä en woi", sanoi ukko alakuloisesti.

"Mistä te olette kotoisin?"

"Eräästä tämän pitäjän syrjäkylästä".

"Mikä teidän on nimenne?"

"Puutteen Matiksi minua sanotaan, ja minä olenkin, sillä alinomaista puutetta saapi pitkin ikäänsä tuossa Puutteessa nähdä".

"Kuinka niin?"

"Niinpä se on. Tuo mökkimme on perustettu syrjäkylän takamaille, semmoiselle maalle soiden ja rämeiden keskelle, joka ei ole muille kelvannut. Isä wainaja sen jo perusti, mutta vielä on siinä nytkin halla melkein jokawuotinen wieras".

"Eikö niin epäluotettawaa tilaa saattaisi jättää? saisihan muualta parempia".

"Eipä se ole niin helppoa kuin luulisi. Jos siitä pois lähtisi, ei kukaan maksaisi siitä mitään, ja milläpä sitten toisen ostaisi? Siinä täytyy olla, ja onpa siinä paljon parempi olla kuin mierolla, ei ole sekään hääwiä.—Kun olisin päässyt wain tuosta ryöstöstä."

"Menneen kesäisiäkö terwoja nuo owat, joita kaupunkiin wiette?"

"Eiwät ole; miten ne niin kauan woisiwat säilyä? Järkiään nekin menewät sormesta suuhun; hytissä nämä owat poltetut, ja heti kun tynnyrit sain täyteen, täytyi niitä lähteä wiemään kaupunkiin", sanoi ukko.

Niin keskustellen tulimme juuri erääseen taloon. Se oli syöttöpaikka, ja ukko sanoi siinä syöttäwänsä hewostansa; samapa oli minullakin tehtäwänä, sillä waikka minulla ei ollut kuormaa, olin kumminkin ajanut niin pitkälle, että hewonen tarwitsi ruokaa ja lewähdystä. Ajoimme talon kartanolle. Lujaan otti ukon kuorma kiinni sulaneeseen likaan kartanon läheisyydessä; molemmin miehin autoimme laihaa, ponnistelewaa hewosta.

Kun olimme saaneet hewosemme riisutuiksi ja ruokaa niille eteen, otimme molemmin ewäämme ja lähdimme tupaan; miehet myöskin tarwitsiwat einettä.

Ukko otti tuohikonttinsa esille, kaiwoi sieltä jotakin ja käweli niiden kanssa takan loukkoon penkille. Minä olin kylläksi utelias nähdäkseni minkälaiset ukon ewäswarat oliwat, ja siinä tarkoituksessa tein jotakin asiaa takan tykö. Niukat oliwat ne ewäswarat. Mustaa oli pettu=leipä, jota hän taittoi, kitkerää, karmeaa oli tuon mehuttoman leiwän särwinkin: suolan rakeet tuossa rasiassa, joihin hän tarenteli kastamaan mautonta leipäänsä.

Minä pyörähdin pois tuosta näystä ja menin pöydän luo omain ewästeni ääreen. Minä koetin tehdä itseni niin lewollisen näköiseksi kuin mahdollista oli, waikka sydämessäni liikkui niin kummalliset tunteet. Kun olin woittanut jonkinlaisen näennäisen lewollisuuden, sanoin ukolle:

"Tulkaa tänne minun ewästäni syömään!"

Ukko katsoa wilautti minua nytkin silmiin eikä wastannut mitään, ei myös totellut kehoitustani; eikö hän liene oikein kuullut, wai eikö liene hänen omistaan elämisen halunsa sallinut hänen tulla niin isoja wieraswaraisuuksia vastaan ottamaan?

"Tulkaa, tulkaa tänne syömään?" kehotin häntä toistamiseen.

"Miksikä te olette minulle niin hywä?" sanoi ukko ja samassa rupesi hän karua ewästänsä tukkimaan konttikuluunsa takaisin. Sitten tuli hän hitailla askelilla luokseni, katsoa wilauttaen useasti minua silmiin, ikäänkuin tiedustellen oliko tuo vaatimukseni tosikaan.

"Olemmehan jo siksi tutustuneet toisiimme, että meidän sopii toisillemme hywät olla; istukaa wain syömään!" kehotin häntä edelleen.

Sen kehoituksen jälestä istui ukko syömään, ja tunnustaa täytyy, ettei hänellä suinkaan näyttänyt vähentynyt ruokahalu olewan.

* * * * *

Meille tuli nyt ero; ukko lähti wuowaamaan kaupunkia kohden, ja minä käännyin omille teilleni ja omille asioilleni.

Wielä yksin kulkiessani ei tuo tiellä tapaamani ukko mennyt mielestäni. Hänen laiha hewosensa, sen ja miehen kehnot ewäät, rikkein puku ja kengät ja wihdoin nuo rypistyneet ja ennen aikaansa wanhentuneet kaswot oliwat wain alati kokonaisena, eläwänä kuwana edessäni. Tuntuipa vielä päälliseksi kuin korwiini olisi alituisesti kuulunut sanat: "niin sen outo luulisi".

Niissä ajatuksissani riensin minä yhä wain eteenpäin—päiwän, kaksi—no niin, mitäpä matkustawa muuta tekee kuin matkustaa.

Eteeni aukeni nyt uhkea, laaja ja tiheä kirkonkylä. Laaja oli kylä, laweat wiljelykset, joiden wälissä toiset toistaan muhkeammat talot oliwat tiheissä riweissä. Ne eiwät olleet enää uudistaloja eiwätkä

wasta alkawia; wanhoja, wankkoja ne oliwat. Niissä oli jo taistelut taisteltu, uupumiset uuwuttu—niin ne oliwat taistellut jo kaukaisessa muinaisuudessa, monena miespolwena, ja nykyisyys iloitsi, riemuitsi, ja nautti hedelmiä muinaisuuden walituksista, huokauksista, kärsimisistä ja sortumisista. Kenties ei yhdelläkään heistä ollut rowastin saatawat maksamatta—niin, niin, kenties.

Uljas kirkko sijaitti korkealla mäellä ihanan näköisen, awaran järwen rannalla, ja tiheä männikkö=metsä ympäröi sitä joka taholta. Wähän edempänä pitkässä niemessä, järween pistävässä pitkässä niemessä, tuuhean puiston ympäröimänä, oli uljas pappila. Asiani, jota warten matkustin, oli sitä laatua, että piti käydä pappilassa. Menin siis sinne. Muhkea oli talo päältä, komea sisältä. Kaikki mitä nykyaikainen siwistys oli woinut luoda, oli siellä näkösellä.

Rowasti istui kauniissa, topatussa keinutuolissa huoneeseen astuessani. Iso, komea, täyteläinen oli rowasti; näyttipä siltä, ettei hän ollut ennen aikaansa wanhentunut. Tuo rowasti oli Puutteen Matin rowasti, jonka eduksi ja toimeentuloksi hän oli tekemässä tuota kaupunkimatkaansa, ja jonka saatawat hän olisi niin mielellään maksanut, jos wain olisi woinut. Tuo uhkea kylä oli Matin kylä, hänen pitäjäänsä kirkonkylä, ja hänkin, yhteiskunnan jäsenenä, kuului tawallansa tuohon kylään.

Kun menin huoneeseen, oli siellä myös saman pitäjän lukkari, jota rowasti paraikaa oli torumassa.

"Sinäkin 'loosaat' olla mielestäsi rehellinen mies, mutta et ole vielä kertaakaan ilmoittanut, kuinka monta lehmää kullakin on, vaikka hywin warmaan tiedän sinun tietävän useamman talon lehmät", sanoi rowasti.

"Kuka? minäkö?" sanoi lukkari.

"Niin juuri", sanoi rowasti ja katsoi tiukasti, melkeinpä woitokkaasti lukkaria silmiin.

"Mistäpä minulla olisi tieto kunkin lehmistä?" sanoi lukkari hiljaisesti; nähtävästi hän koetti wälttää kiiwaampaa keskustelua.

"Sinä tiedät, sen minä tiedän, mutta sinä wain et tahdo niitä minulle ilmoittaa. Ne lurjukset warastawat minulta niin paljon, ja joka pitää yhtä heidän kanssaan, on osallinen heidän synneistään. Tietääkö lukkari, mikä on warkaan palkka?" torui rowasti yhä edelleen.

Lukkari ei näkynyt olewan mikään keppihewonen; loukatun tunnon ja kunnian puna nousi hänen kaswoillensa. Tuo luuloni wahwistui vielä warmemmaksi, kun lukkari wastasi tuohon minunkin mielestäni liialliseen welwoittamiseen:

"Minä en luule olewani welkapää kulkemaan pitkin pitäjää lukemassa lehmiä ja sitten tekemään niistä tiliä herra rowastille. En myös luule olewani edeswastauksessa Jumalan enkä ihmisien edessä pitäjän ylimääräisistä lehmistä. Tosin on kahtalaisia ihmisiä maailmassa, joista toiset tahtowat tulonsa niin isoiksi kuin mahdollista, ja toiset taas tahtowat supistaa menonsa niin pieniksi kuin suinkin, mutta siitäkään en luule olewani edeswastauksessa. Mutta joka on usein käynyt köyhäin mökeissä ja seurustelee heidän kanssansa, hän warmaan käsittää, miksikä niin on.—Herra rowasti on puhunut mielestäni enemmän kuin kohtuullista olisi ollut".

Rowastin wuoro oli nyt punastua. Hän tiuskasi lukkarille kaikella wirkamahtinsa painolla.

"Tietääkö lukkari, kenen kanssa hän puhuu?"

"Aiwan hywin; puhun herra rowastin kanssa, vaikka en juuri arwollisen", lisäsi hän sitten ja lähti pois; ei kumpikaan, ei rowasti eikä lukkari jätellyt hywästi.

Minulle ilmestyi nyt tilaisuus esitellä rowastille asiani. Rowasti oli hywin kärtytuulella; nähtävästi oli hän tuskaantunut lukkarin suorasta puheesta.

"Tuo mokoma räiwä on suuna ja päänä joka paikassa eikä häpee wastustaessaan parempiansa. Hän on meilläkin käyttäytynyt usein niin 'turskisti', että moni pappi on minulle sanonut: jos hän olisi minun lukkarini, niin kyllä minä hänet 'kengittäisin'. Mutta menepäs häntä kengittämään; tekin kyllä näette, kuinka siinä käypi", uhmaili rowasti.

Minulla ei ollut juuri paljon mitään siihen sanomista, sillä tuntuipa siltä kuin rowasti itse olisi tuohon sanakiistaan ollut suurimpana syynä. Minä oli wain nöyrä ja esittelin kohteliaana asiani, ja se auttoi. Rowasti tuli kohteliaaksi ja höyliksi, ja pian me haastelimme ummet ja pimeät. Rowasti tuntui hywin tuntewan kansan ja sen tawat, niin ainakin hänen puheistaan päättäen tuntui hänen omasta mielestään olewan. Hän kannatti sitä mielipidettä ja puhui paljon siitä, kuinka ihmiset, eli oikeastaan kansa, ei ymmärrä sen wertaa, että älyäisi kiittää suurinta hywäntekijätänsä. Rowasti kyllä ei maininnut, kuka tuo kansan suurin hywäntekijä on, mutta puheet ja arwostelut oliwat siksi selkeitä, että ymmärsin rowastin sillä tarkoittawan omaa itseään. Tuo puhe tuntui mielestäni haiskahtawan marttyyrisaarnalta.

Minä sain asiani hywin toimeen ja lähdin pois.

Oli miten oli, mutta Puutteen Matti terwakuormineen ja kaupunkimatkoineen astui wain wäkisinkin mieleeni. Minä wertailin ihmisten toimeentuloja ja asemia toisiinsa; wertailinpa Mattiakin ja rowastia ja suuren wälin huomasin minä kaikissa heidän elämäntawoissaan. Toisin oli asiat toisen, ja toisin toisen. Muhkeassa ja mukawassa asunnossa, keskellä elämän hekumaa, lihawan lihawatinsa ääressä ja kaikkien elämän tarwetten ympäröimänä, huolettomana kaikesta murheesta ja waiwasta, pelottomana ryöstön tulosta eli toinen. Toinen sitäwastoin eli alituisessa työssä ja tuskassa, wilussa ja nälässä, alituisessa murheessa ja huoleessa, alastoman ja nälkäisen perheensä keskessä, taistelewana niukkaa ja karua luontoa vastaan, alituisesti ponnistelewana—pelolla ponnistelewana perheellisiä ja yhteiskunnallisia welwollisuuksiaan täyttäessä ja wihdoin uupuwana, nääntywänä elämän raskaan painon alla. Semmoisia mielikuwituksia tuli päähäni, semmoisia erotiuksia näin rowastissa ja Puutteen Matissa. Niin oli heidän ulkonaisen elämänsä laita, mutta Luojan luotuina ihmisinä en huomannut heissä mitään erotusta.

* * * * *

Asiaini wuoksi wiiwyin useampia wuorokausia tuossa kirkonkylässä. Toimitettuani mitä toimitettawaa oli, lähdin taasenkin liikkeelle. Minun piti matkustaa yhä eteenpäin. Matkani suunta kulki nyt poikkimaisin, ja tiet oliwat niin eksyttäwiä ja sekawia, että minun täytyi ottaa opas. Sywiin ajatuksiin waipuneena istuin reessä, ja opas ajoi hewosta ja lauleli hiljakseen mielilaulujansa. Hän oli nuori mies ja näkyi olewan aiwan osaton tämän maailman murheista.—Semmoinen aika on onnellisin aika ihmisen elämässä.

Koko taipaleella emme waihtaneet siiwoon kahta sanaa.

Kun olimme kulkeneet kirkolta noin puolentoista peninkulmaa, näkyi wasemmalta kappaleen matkan päästä talo, jonka kartanolla oli enemmän wäkeä kuin tawallista on noin sydänmaan talossa.

"Mikä talo tuo on?" kysyin oppaalta melkein huomaamattani.

"Se on Puute", sanoi poika huolettomasti.

Minä säpsähdin.

"Miksi siellä on niin paljo ihmisiä?" kysyin melkein mielen hämmästyksellä.

"Siellä on ryöstö maksamattomien rowastin saatawien tähden", sanoi opas yhtä huolettomasti.

"Onko tuon talon isännän nimi Matti?" kysyin taas.

"Mattihan tuo on", sanoi opas yhä enentywällä huolettomuudella.

"Minä tapasin hänet teidän kylään tullessani; hän oli matkustamassa kaupunkiin, ja minä matkustin hänen kanssaan puoli taiwalta; kuinka se on mahdollista, vastaanhan hänen olisi pitänyt oikeastaan tulla?" sanoin hämilläni.

"Se on hywin sopinut, sillä Puutteen Matti on mennyt toista tietä, tämä tie tekisi hänelle wäärän", sanoi opas.

"Luultawasti ei ole isäntä tullut kaupungista kotiinsa, koska ryöstö ainakin tuli, jonka tukkeeksi hän sanoi terwoja wiewänsä?" sanoin taas.

"Tottapa se ei ole tullut."

Nyt juuri kääntyi tie Puutteeseen.

"Ajakaa taloon!" sanoin oppaalle.

Opas totteli.

Kartanolle tultuamme hawaitsin aiwan pian, että talossa oli tehty, mitä tehtäwää oli. Paljon ei siellä myötäwää ollutkaan, pari lehmäkantturaa wain, nekin laihoja kuin hamppuloukkuja, siinä kaikki. Olisi siinä kumminkin ollut muutakin tawaraa, nimittäin parwi pieniä, alastomia ja nälkäisiä lapsia ja ennen aikaansa kuihtunut äiti, mutta nuo owat sitä tawaralaatua, ettei kowinkaan ja tunnottomin welkoja raski niitä ottaa, ei ainakaan niin kristillismieliset ihmiset kuin tuo rowasti oli.

Lehmät riekkuiwat jo kartanolla pitkissä witsaperissä, joiden toisesta päästä pitiwät kiinni niiden uudet omistajat; he oliwat jo walmiit matkustamaan pois talosta.

Walju oli murheellinen äiti nälkäisen lapsijoukkonsa keskellä. Hän ei itkenyt, hän lienee itkenyt jo ennen itkunsa, ja sitä todistivatkin nuo hänen lakastuneet ja punastuneet silmänsä.

Minä menin waimon tykö ja kysyin häneltä:

"Eikö miehenne ole vielä tullut kaupungista, koska ryöstö ainakin tuli taloonne?"

"Mistä te tiedätte, että Matti on kaupungissa?" sanoi waimo ja loi minuun tutkiwan silmäyksen.

"Minä tapasin hänet matkalla", sanoin hänelle.

"Eipä hän ole vielä tullut kotiin, vaikka hän aikoi kiirehtiä niin paljon kuin voisi. Pelkään hänelle jonkun wahingon tulleen, vaikka onhan tuo kelikin huono ja hewosriepu on niin laiha, kun ei ole waraa antaa sille suurusta. Jospa vielä Mattikin tulisi, ei olisi hääwisti asiat, sillä ainoat elämänehtomme riistettiin meiltä pois. Waikka ei noista lehmistäkään suurta turwaa ollut, sai niistä kumminkin maitotilkan lastensa suuhun. Nyt ne meniwät polkuhinnasta; kukapa niistä niin laihoina paljon maksoi? Hädin tuskin nousiwat ne siihen määrään asti, että riitti rowastin saamisiin ja ryöstökustannuksiin.— Kesää wasten meniwät ne nyt, ja kesällä olisi niistä ollut suuri apu", kertoi waimo surullisesti.

Niin. Tapahtuma oli siis tapahtunut, tehtävä tehty, eikä kukaan saattanut sanoa suorastaan, että tuo ryöstön teko oli wäärin, sillä laki on taipumaton ja omistusoikeus on pyhä. Mutta on kumminkin laki, joka pitää suorastaan tuommoisia tekoja wäärinä, ja se laki on rakkauden laki, Jumalan laki.

Olin nähnyt kylläkseni. Etsin oppaani wäkijoukosta ja lähdin hänen kanssaan matkustamaan tarkoitettua päämäärääni kohden. Kummallisia tunteita tunsin tuolla pitkällä, talottomalla metsätaipaleella ja paljon ei puhuttu nytkään.

"Minkälainen mies teidän rowastinne on, mitä pitäjäläiset hänestä ylimalkaan pitävät?" kysyin oppaalta pitkän waitiolon perästä.

"Rowasti on hyvä kirkonmies, mutta niin ankara otoilleen, että hän wie kaikki porotkin takoista", sanoi opas huolettomasti ja alkoi taas laulella laulujansa.

Wielä samana päivänä pääsin tarkoitettun matkani perille.

Useita wuorokausia wiiwyin sielläkin asioitteni wuoksi. Kun olin ne saanut toimitetuiksi, lähdin eräänä lauwantaipäiwänä oppaani kanssa paluumatkalle, sillä hän oli perillä odottanut minua. Pyhä=aamuna tulin saman pitäjän kirkolle, josta ennen olen tässä kertomuksessani maininnut. Riisuin hewoseni erääseen taloon ja päätin mennä kirkkoon, kun oli hyvä tilaisuus siihen. Kirkon kellot kumisiwat niin juhlallisesti, kutsuen ihmisiä kuulemaan sitä rauhan ja rakkauden sanomaa, jonka itse ijankaikkinen rakkaus on ihmisille julistanut.

Kun minä tulin kirkolle, kannettiin ruumis paareilla ulos kalmistosta. Kantajat seisahtuiwat kirkkoportin eteen ja laskiwat paarinensa maahan; he odottiwat siinä pappia ja lukkaria. Nämä tuliwatkin piakkoin, ja oliwatpa kumpainenkin minulle tuttuja miehiä, sillä olinhan molemmat tawannut menomat kallani pappilassa käydessäni. Näyttipä siltä kuin rowasti olisi vieläkin torunut lukkaria ja sanonut: "ne lurjukset warastawat minulta niin paljon".

"Kuka on tuo kuollut, jota nyt haudataan?", kysyin eräällä lähelläni seisowalla mieheltä.

"Se on Puutteen Matti, hän on kuollut kaupunkimatkalle", sain wastaukseksi.

Minä ymmärsin kaikki, waikk'ei selitys ollut sen pitempi. Kylmä wäre käwi ruumiini läwitse. Tuo minun wanha tuttuni oli nyt kuollut, kuollut kenties ylimääräisistä waiwoistansa tuolla kaupunki=matkalla, ja tuosta, elämän sortumisessa selkeni syy, minkätähden hän ei joutunutkaan estämään tuota ryöstöä.

Lukkari alkoi nyt juuri kantowirreksi:

"Suur surkeus ja waiwaisuus, on täällä murheen laaksos:" j.n.e.

Kai tuo kantowirsi oli rowastin määräämä, Puutteen Matin rowastin.— Hänen ruumiilliset silmänsä ja luonnolliset aistinsa oliwat kai tulleet käsittämään, että Puutteen Matti eli suuressa surkeudessa ja waiwaisuudessa.

Kun wärsy loppui, lähti saattajajoukko liikkeelle, ja minä yhdistyin, waikka kutsumattomana, heidän joukkoonsa, sillä toisin en woinut tehdä.

Haudattawana oli useita ruumiita, ja saattowäkeä oli paljon. Haudan luo tultua laskettiin ruumiit hautaan, ja rowasti rupesi siunaamaan pois menneitten wiimeistä lepokammiota. Hän otti lastan

käteensä, pisti sillä multaan ja heitti sitä tawallisessa järjestyksessä kuolleitten arkkujen päälle. Suurella äänenpainolla huusi hän sitä tehdessänsä: "maasta olet sinä tullut, ja maaksi pitää sinun jälleen tuleman" j.n.e. Kewäinen yöpakkane oli kylmetyttännyt mullan kowiin kokkareihin, ja sentähden romahti kowasti kun rowasti heitti sitä arkkujen kansille. Kun hän nakkasi tuota kylmettynyttä multaa Puutteen Matin arkun kannelle, niin tuntuipa siitä syntyvän kaiun seasta kuuluwan ääni: "Hän on hywä kirkonmies ja toimittaa kaikki hywin; en minä moiti rowastia.— Minä en tahdo warastaa, mutta minä en woinut maksaa."

Hain silmilläni Puutteen Matin puolisoa saattowäen seasta. Waljuakin waljumpi oli nyt tuo moninkertaisen murheen rasittama waimo. Kynelettömin, punastunein silmin ja lakastunein kaswoin seisoi hän puolialastomien ja wilusta wärisewien lapsien keskellä miehensä haudalla ja katsoa tuijotti wain yhteen ja samaan paikkaan miehensä arkkuun. Minä en mennyt waimoa puhuttelemaan, sillä hänellä oli asiat liiankin selwässä tiedossa, jonka tähden ne eiwät tarwinneet uusimista.

Kun haudalta päästiin, kyselin asian tuntewilta tarkemmin wainajan kuolemasta. Hän oli ennen kaupunkiin pääsemistään sairastunut keuhkopoltteeseen. Se oli seuraus hänen huonoista ketineistään ja jalkineistaan. Uupunut ruumis ei woinut kestää alituista jalkojen märkinä oloa ja muuta wilua, sen täytyi sortua luonnon woimien alle, ja kolmen wuorokauden päästä hänen sairastumisensa jälkeen oli henki jättännyt wäsyneen kuoren.

Nyt soitettiin yhteen, ja minä menin muiden muassa kirkkoon. Tawallisien toimien perästä nousi rowasti itse saarnatuoliin. "Sinun pitää rakastaman lähimmäistäs, niinkuin itseäs.—Rakkaus on lain täyttämys", oliwat rowastilla saarnan aineena. Suurella woimalla, painolla ja hywillä lahjoilla selitti rowasti laumallensa tuota korkeaa ja pyhää käskyä. Lieneekö se ollut hengen woima, jolla hän tuota ihmisen korkeinta welwollisuutta istutti sanankuulijoihinsa, en tiedä, mutta niin kaiketi minulle ainakin wakuutettiin. Kiiwaimman saarnan aikana tunkeusi wäkisinkin sydämeeni sanat: "hän on hywä kirkonmies". Waikutuksettaan ei tuo pontewa saarna näyttänyt menewänkään, sillä siellä täällä itkeä niiskutti joku akka.

Saarnan loputtua rupesi rowasti kuolleitten kiitoksia tekemään. "Jumala on kaikkiwiisaassa armoneuwossaan nähnyt hywäksi poiskutsua täältä surun ja murheen laaksosta talon isännän Matti Antinpojan Puutteen, hänen elettyänsä 42 wuotta, 3 kuukautta ja 8 päiwää.

"Mik' on riista, tawara?

Lika, multa katoowa:

Aikas pian köytyy kyll',

Murhe myöt' on molemill'".

Sillä tawalla teki rowasti Puutteen Matille wiimeisen palweluksensa ja sitä ei hän suinkaan tehnyt palkkapaimenen tawalla, sillä kowa äänenpaino oli hänellä apuna nytkin tuota tehtävänsä tehdessään. Kun rowasti luki tuota wirren wärsyä, tuntui mielestäni siltä kuin ei hän antaisi mitään arwoa rikkaudelle ja että hän arwioi itsensä kärsimisissä aiwan yhdenwertaiseksi Puutteen Matin kanssa. Kaiken tuon kowalla äänellä toimitetun kiitoksenteon aikana olin myös sen seasta kuulewinani:

"Minä olen niin tyhmä, en ymmärrä niitä asioita, rowasti kai ne paremmin ymmärtää".

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA 02: WAIMONI; PUUTTEEN
MATTI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR

ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.